

บทที่ 2

บ้านม้งกุสวย

2.1 ลักษณะภูมิประเทศและประวัติความเป็นมา

2.1.1 ลักษณะทางกายภาพ

หมู่บ้านม้งกุสวย ตั้งอยู่ในเขตการปกครองในจังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่หมู่บ้านตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ภูมิประเทศอยู่ในเชิงเขาของยอดดอย มีป่าไม้อันอุดมสมบูรณ์ซึ่งเป็นป่าอนุรักษ์ต้นน้ำชั้นสองของอุทยานแห่งชาติ อยู่รอบหมู่บ้าน อากาศหนาวเย็นในเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ อากาศร้อนและแล้งในเดือนมีนาคมถึงเดือนมิถุนายนและมีฝนตกอากาศชื้นมีหมอกปกคลุมตลอดวันในเดือนกรกฎาคมถึงเดือนตุลาคม หมู่บ้านกุสวยอยู่ในระหว่างหุบเขาที่มียอดกุสวย ดอยสุเทพ ดอยป่าคา และดอยผาเจดีย์ล้อมรอบในทิศตะวันออก ทิศเหนือและทิศตะวันตก ในขณะที่ทิศใต้มีห้วยน้ำแม่ปานไหลผ่านถึงน้ำตกศรีสังวาลย์

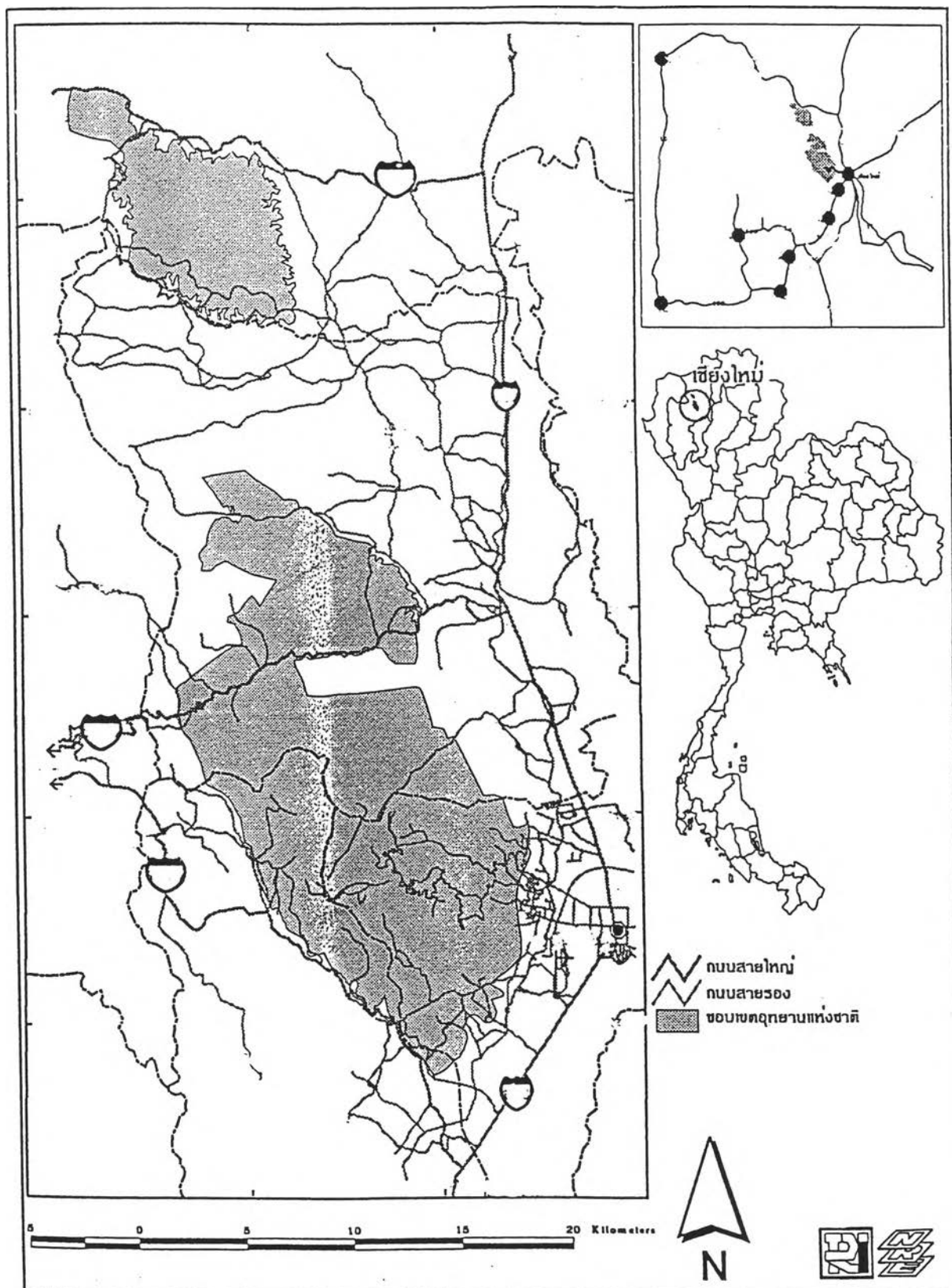
สถานที่สำคัญที่ใกล้เคียงกับหมู่บ้านกุสวยในทิศต่าง ๆ มีพระตำหนักและวัด อยู่ในบริเวณใกล้เคียง มีหมู่บ้านม้งขาว (/Hmoob dawb)* อยู่ทางอื่น อยู่ไม่ไกลมากนัก

การเดินทางขึ้นไปหมู่บ้านกุสวยจากตัวเมืองเชียงใหม่มุ่งหน้าไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือถึงตีนดอยแล้วไปตามถนน เข้าสู่เขตอุทยานแห่งชาติ จะผ่านสถานที่สำคัญของหน่วยราชการและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ อาทิ รูปปั้นพระที่ตีนดอย สถานีควบคุมไฟป่า โรงเรียนในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ที่ทำการอุทยานแห่งชาติ ที่ตั้งเครื่องรับสัญญาณสถานีวิทยุโทรทัศน์ กรมประชาสัมพันธ์ พระตำหนัก จนถึงหมู่บ้านม้งกุสวย กินระยะทางประมาณ 25 กิโลเมตร จากตีนดอยอุทยานแห่งชาติ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงที่อยู่ใกล้ตัวเมืองเชียงใหม่มากที่สุด สามารถเดินทางไปกลับในเวลา 1 วัน ปกติในแต่ละวันจะเห็นรถยนต์ส่วนตัว รถจักรยานยนต์ รถบัสปรับอากาศของคณะทัวร์บริษัทนำเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ รถโดยสารสี่ล้อเล็กที่รับจ้างเหมาพานักท่องเที่ยวที่จอดรถอยู่ตีนดอยขับไปมาอยู่ตลอดเวลา เพื่อเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติ วัด พระตำหนักและหมู่บ้านกุสวย ในพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติ

* การเขียนประกอบคำภาษาม้งในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ เป็นการเขียนเทียบเสียงภาษาม้งตามระบบการเขียนแบบ RPA (Romanized Popular Alphabet) ทำอ่านได้ใน Ernest E. Heimbach. White Meo-English Dictionary. Linguistics Series IV 1969, 497 P. และ The Center for Applied Linguistics. Phau Ohia Nyeem Ntawv Hmoob Dawb : White Hmong Literacy Primer 1983. 165 P. และ ทรงวิทย์ เข็มสกุล ภาษาแม่บ้านเงิน : โครงสร้างคำศัพท์และบทสนทนา. สถาบันวิจัยชาวเขา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2538 78 หน้า

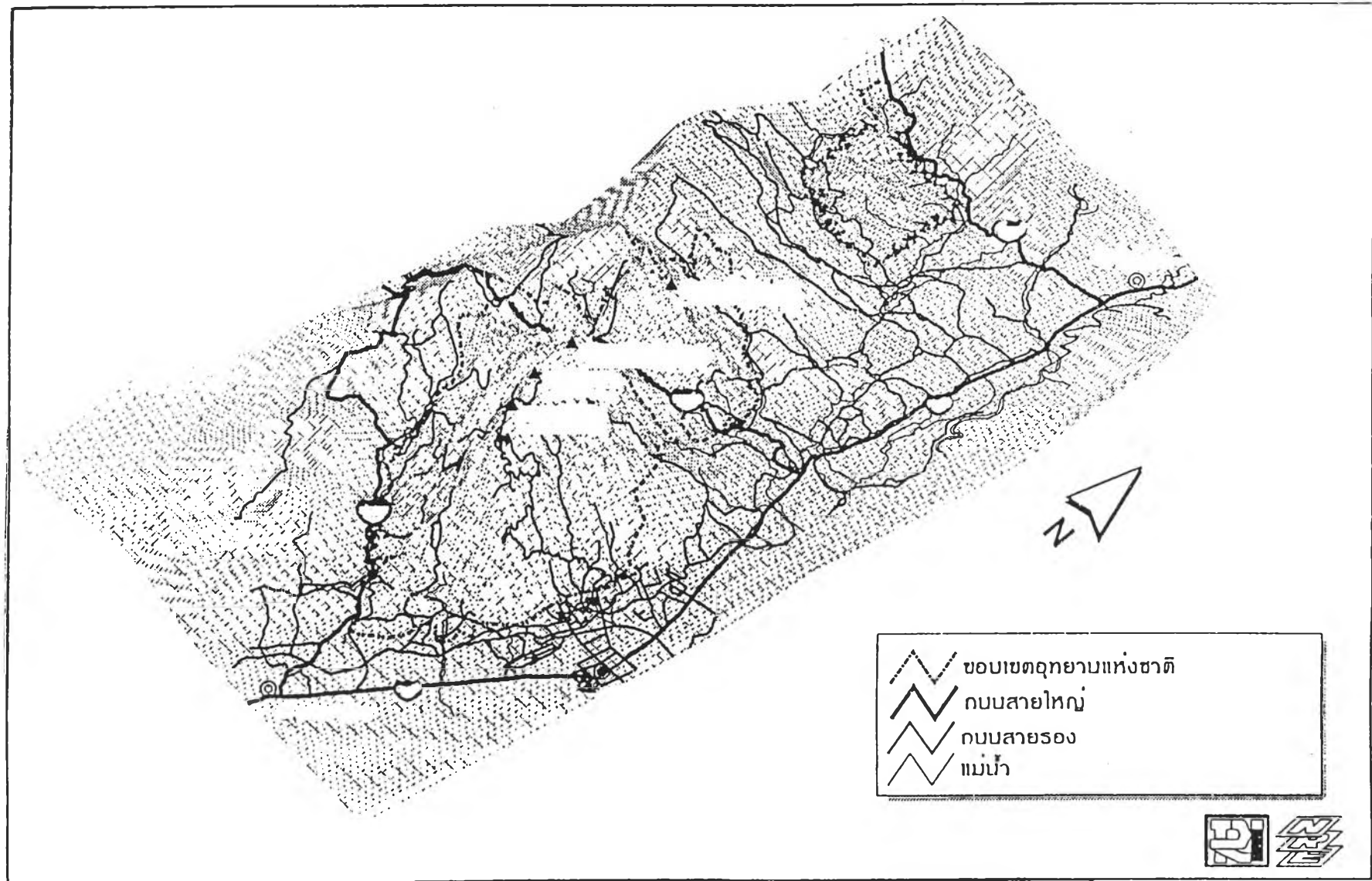
แผนภาพที่ 1

แผนที่แสดงที่ตั้งและอาณาเขตของอุทยาน

ที่มา : ดัดแปลงจากสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 2540

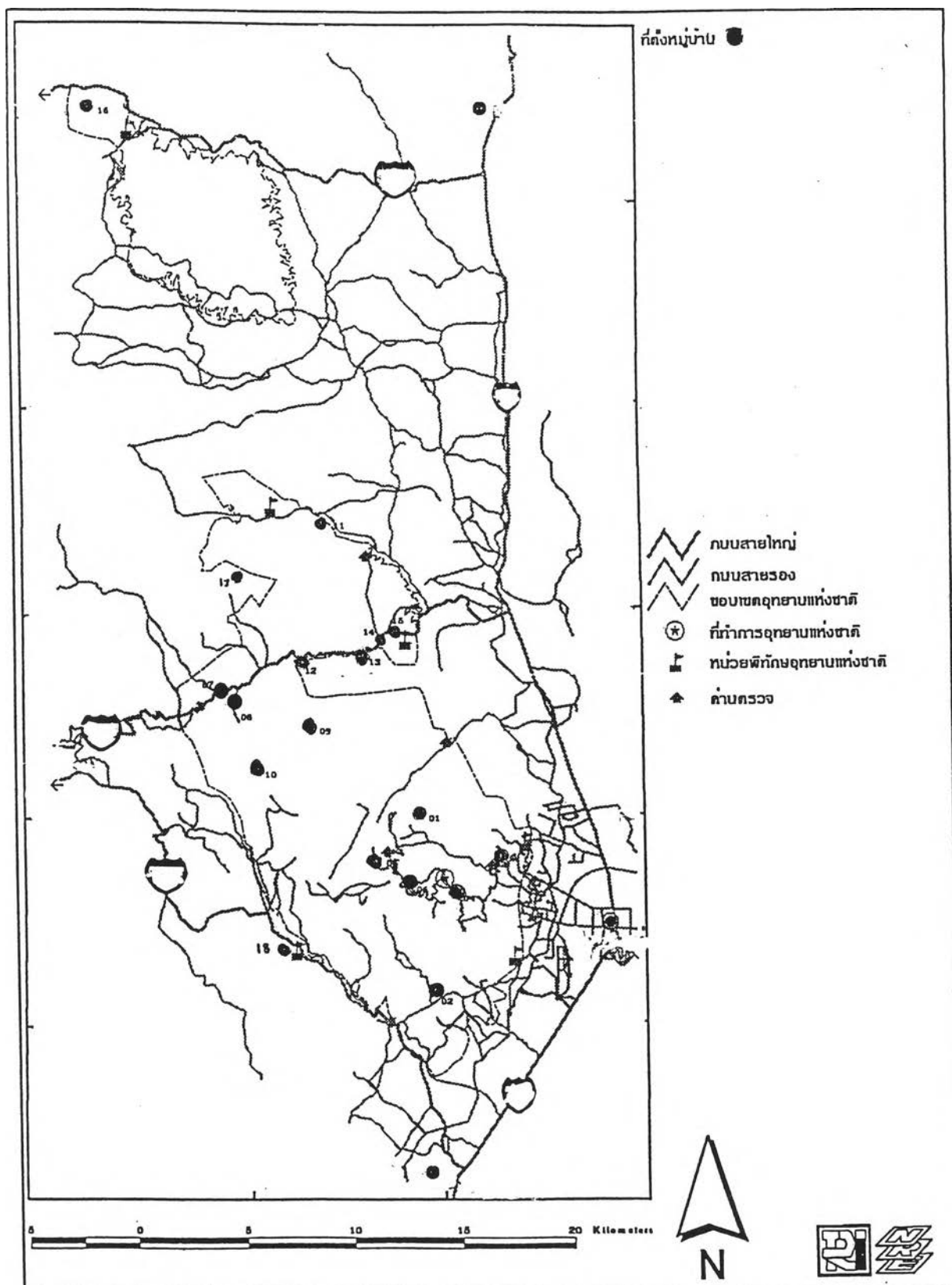
แผนภาพที่ 2
แผนที่แสดงลักษณะสภาพพื้นที่โดยทั่วไปของอุทยานแห่งชาติ 3 มิติ

ที่มา : ดัดแปลงจากสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย

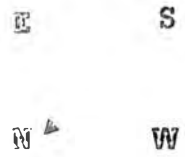
แผนภาพที่ 3

แผนที่แสดงที่ตั้งของหมู่บ้านต่าง ๆ ในอุทยานแห่งชาติ

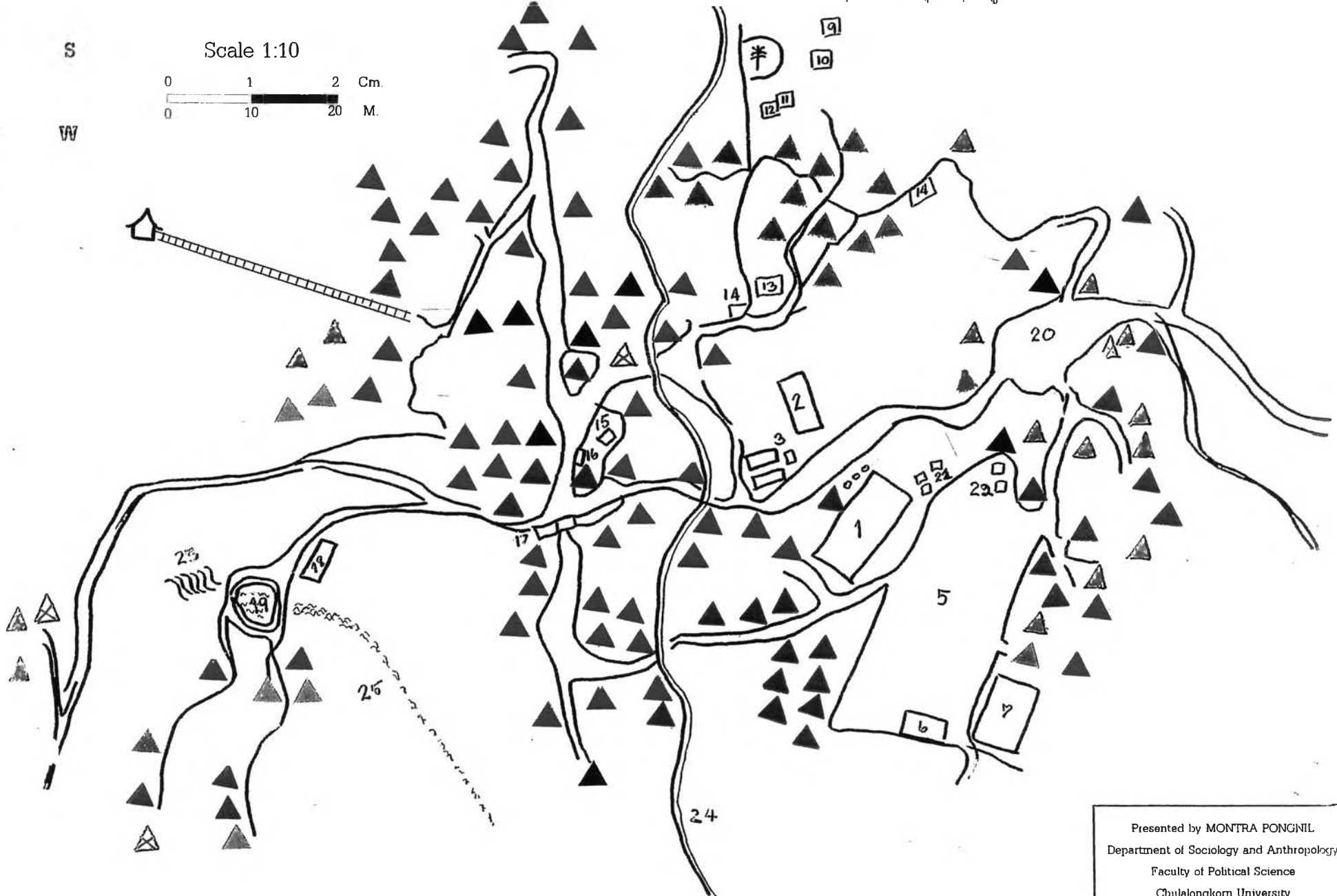
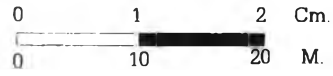

ที่มา : ดัดแปลงจากสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 2540

แผนที่หมู่บ้านและแสดงการกระจายตัวของแร่สกุลต่างๆ ของชาวม้ง และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในภูสอย

Scale 1:10

Presented by MONTRA PONGNIL
Department of Sociology and Anthropology
Faculty of Political Science
Chulalongkorn University
1998

สัญลักษณ์ในแผนที่

	สำนักสงฆ์
	บ้าน
1	โรงเรียน
2	โรงเรียน
3	อาคารเรียนอนุบาล
4	โรงอาหาร
5	สนามหน้าโรงเรียน
6	สนามตะกร้อ
7	สนามวอลเลย์บอล
8	น้ำพุสวนพิพิธภัณฑ์
9	โรงตีเหล็ก
10	บ้านมั่งตัวอย่าง
11	โรงแสดงงานฝีมือ
12	พิพิธภัณฑ์ชาวเขา
13	ศาลาประชุมหน้าทางเข้าพิพิธภัณฑ์
14	ด่านเก็บค่าธรรมเนียมสวนพิพิธภัณฑ์
15	บ้านพักนักการภารโรง
16	ธนาคารข้าว
17	ด่านเก็บค่าธรรมเนียมสวนน้ำตก
18	อาคารโครงการปล่อยสัตว์ป่าคืนสู่ธรรมชาติ
19	อ่างเก็บน้ำ
20	ลานจอดรถ
21	บ้านพักครู
22	เรือนเพาะชำและโรงจอดรถ
23	น้ำตกภูสว่ย
24	ห้วยน้ำในหมู่บ้าน
	มั่งย่าง
	คนไทย/คนเมือง
	มั่งลี

	จีนฮ่อ + ไทย
	จีนฮ่อ
	ม้งว่าง
	ม้งว่างหวังวัฒนา
	กะเหรี่ยง
	ม้ง + ไทย / เมือง
	ม้งหาง
	ม้งม้า
	ม้งเต่า
	ม้งโซ่ง

หมู่บ้านม้งภูสวอย ประกอบด้วยประชากรหลายกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่จำนวนทั้งสิ้น 1,382 คน 130 ครัวเรือน โดยมีชาวเขาเผ่าม้งน้ำเงิน (Hmoob Ntsuab) เป็นส่วนใหญ่จำนวน 1,280 คน ชาวไทย/คนเมือง 43 คน ชาวจีนฮ่อ 49 คน ชาวเนปาล 2 คน ชาวกะเหรี่ยง 11 คน และคนต่างด้าวที่เป็นชาวไทยใหญ่ 7 คน และชาวจีนฮ่อ 5 ภายในตัวหมู่บ้านในทางเดินหลัก จะพบเห็นร้านค้าทั้งหมด 133 ร้าน ตั้งอยู่เรียงรายกันไปตามทางเดิน ซึ่งเป็นร้านค้าของคนในหมู่บ้าน ขายสินค้าประเภทเครื่องประดับ เสื้อผ้าพื้นเมือง ตุ๊กตาเรซิน เหยี่ยงตราโบราณ และผลไม้ดอง ฯลฯ รวมทั้งมีร้านอาหารและของชำอยู่ 11 ร้าน สถานที่สำคัญที่เป็นหน่วยงานราชการและของหมู่บ้านประกอบด้วย โรงเรียน ไปรษณีย์ย่อย สาขาหมู่บ้านภูสวอย ที่ทำการของกลุ่มอาสาป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พิพิธภัณฑ์ชาวเขา สวนน้ำตกภูสวอย ตัวบ้านตั้งอยู่ถัดไปจากร้านค้าที่ริมทางเดิน เลี้ยวขึ้นไปทางทิศเหนือของตัวหมู่บ้านประมาณ 300 เมตร มีบันไดปูนเป็นทางเดินขึ้นไปสู่สำนักสงฆ์

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรหมู่บ้านภูสวอย

กลุ่มชาติพันธุ์	จำนวนประชากร	ครัวเรือน
ม้ง	1,280	108
จีนฮ่อ	49	7
คนไทย/คนเมือง	43	13
กะเหรี่ยง	11	2
ไทยใหญ่	7	-
เนปาล	2	-
รวม	1,382	130

2.1.1 ความเป็นมา : ประวัติการอพยพ ตั้งถิ่นฐานและความแตกต่างในการเคลื่อนย้ายของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ

กล่าวได้ว่า กลุ่มชาวม้งเป็นชนกลุ่มใหญ่ในหมู่บ้านนี้ เพราะมีจำนวนมากที่สุด ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ มีจำนวนน้อยกว่า ข้อเท็จจริงในความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์ของหมู่บ้านภูสวอย สามารถหาได้ในความแตกต่างในด้านความเป็นมาก่อนที่กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ จะย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านภูสวอย

กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์แรกที่ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในภูสวอย ในปี พ.ศ. 2494 กลุ่มชาวม้ง 3 แซ่สกุลคือ กลุ่มแซ่ว่าง (xeem vaaj) นำโดย นายซีเก่า และจื๋อสู 2 พี่น้องเป็นผู้นำ, กลุ่มแซ่ย่าง (xeem yaa) 4 คน ประกอบด้วยนายละเปา นายจ๋ายง เจาป่าและลั้งเมา ญาติพี่น้องเป็นผู้นำ อีกกลุ่มหนึ่งคือ กลุ่มแซ่ลี (xeem lis) มีนายชัยเซอ และนายซือไหล เป็นผู้นำ ได้อพยพมาจากบ้านแม่สาใหม่ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ แล้วมาอยู่ที่ดอยป่าคา เนื่องด้วยพื้นที่เดิมเกิดไข้หวัดและไข้ป่าระบาดอย่างหนัก และมีคนตายจำนวนมาก ประกอบกับมีการแสวงหาพื้นที่ทำกินที่เหมาะสม ต่อมา พื้นที่ดอยป่าคาเกิดสงครามจากการปราบปรามการค้าขายยาเสพติดโดยตำรวจตระเวนชายแดน กลุ่มชาวม้งดังกล่าวจึงอพยพหนีภัยสงคราม มาตั้งถิ่นฐานอยู่บ้านภูสวอยในพื้นที่ปัจจุบัน

ปี พ.ศ.2518 กลุ่มแซ่ว่างอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเคยอยู่ร่วมกับกลุ่มม้งข้างต้นที่อำเภอฮอด แต่ย้ายไปอยู่ที่อื่น เนื่องจากสาเหตุการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนและย้ายไปอยู่ตามคำแนะนำของเพื่อน แต่ได้ย้ายกลับมาอาศัยอยู่ที่ภูสวอยร่วมกับม้งกลุ่มแรกอีก นำโดยนายเจาป่า, ปียา และถั่ง เพราะเกิดปัญหาข้อพิพาทการแย่งชิงที่ดินกับม้งกลุ่มอื่นในดอยคำ จึงชักชวนกันมาอยู่ที่ภูสวอย นอกจากนั้น ยังมีแซ่สกุลอื่น ๆ เช่น แซ่หาง (xeem Haam), แซ่เฒ่า (xeem Thoj) และแซ่ไซ้ง (xeem Xyooj) เข้ามาสมทบด้วยในช่วงเวลาที่ไล่เลี่ยกัน โดยย้ายมาจากหมู่บ้านม้งในจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดอื่น ๆ ทางภาคเหนือ ริมจังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดกำแพงเพชร และจังหวัดน่าน

ม้งกลุ่มหลังนี้ ได้ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ที่ภูสวอยเป็นช่วง ๆ ในกลุ่มม้งหาง* (Hmoob Haam) ได้ย้ายเข้ามาจากอำเภออื่นในจังหวัดเชียงใหม่ โดยการนำของบิดามารดาของนายเฮ้อและนายจักรพร พิราศเรืองรอง จำนวนสองครัวเรือน ม้งไซ้ง (Hmoob Xyooj) ย้ายมาจากจังหวัดอื่น 2 ครัวเรือน ในขณะที่ยังมี (Hmoob Muas) สามครัวเรือนย้ายมาจากจังหวัดกำแพงเพชรม้งม้าคนหนึ่ง ได้แต่งงานกับลูกสาวของนายเจาป่า เล่าวัง ที่อยู่ในหมู่บ้านและย้ายเข้ามาตั้งบ้านอยู่ใกล้ ๆ กับบ้านพ่อตา

ม้งย่างหนึ่งครัวเรือน ย้ายมาจากหมู่บ้านม้งจังหวัดน่านเมื่อ 30 ปีก่อน นำโดยนายเค่าเซอ (ธนิต) เป็นครอบครัวม้งที่นับถือศาสนาคริสต์ นิกายโปรเตสแตนต์ มาตั้งแต่อยู่จังหวัดน่านแล้ว นอกจากนี้ ม้งย่างอีกหนึ่งครอบครัวคือ สือเหลา แซ่ว่าง ได้อพยพเคลื่อนย้ายมาพร้อม ๆ กับม้งกลุ่มใหญ่ที่ดอยป่าคา โดยมีสาเหตุจากการปราบปรามยาเสพติดโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดน แต่ไม่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับกลุ่มม้งย่างข้างต้น

* การเรียกชื่อม้งแซ่สกุลต่าง ๆ ของชาวม้ง จะเรียกชื่อของชนเผ่าตนเองก่อนและตามด้วยชื่อของแซ่สกุลตนเอง เช่น ม้งแซ่สกุลย่างคือ ม้งย่าง (Hmoob yaa) ม้งแซ่สกุลว่าง คือม้งว่าง (Hmoob Vaaj) ม้งแซ่สกุลลี คือม้งลี (Hmoob Lis) ม้งแซ่สกุลหาง คือม้งหาง (Hmoob Haam) เป็นต้น

ตารางที่ 2 จำนวนครัวเรือนและประชากรชาวม้งแต่ละกลุ่มต่าง ๆ

ม้ง/แซ่ตระกูล	จำนวนประชากร	ครัวเรือน
ม้งว่างหวังวัฒนา	169	16
ม้งลี	190	17
ม้งย่าง	420	34
ม้งว่าง	252	22
ม้งหาง	135	8
ม้งโซ้ง	19	4
ม้งม้า	50	4
ม้งเต่า	40	3
รวม	1280	108

ในกลุ่มจีนฮ่อ นำโดยนายลางเผ่า แซ่ย่าง และนายทัย/เลาลี แสนรีได้อพยพมาจากอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เข้ามาอยู่ที่ภูสอยพร้อม ๆ กับชาวม้งกลุ่มแรก ในขณะที่ชาวจีนฮ่ออีกกลุ่มหนึ่งคือ นายจิ่งโซ (กุศล) แซ่ม้า (มีสกุล) และชาวจีนฮ่อตระกูลมัลย์พรรณ ได้ย้ายจากหมู่บ้านฮ่อ บริเวณตลาดไนท์บาร์ซา จังหวัดเชียงใหม่ มาอยู่ภูสอยเมื่อปี พ.ศ. 2500 และชาวจีนฮ่ออีกกลุ่มหนึ่งคือ นายละเนา วัชรกาญจน์ ได้ย้ายมาจากต๋อยป่าคามาพร้อมกับม้งกลุ่มแรก หลังจากนั้นนายละเนา ได้ย้ายไปอยู่บ้านแม่สาใหม่ จนกระทั่งเข้าไปอยู่ในตัวเมืองเชียงใหม่ ปล่อยให้ลูกชายของตนชื่อนายสมบุรุษ วัชรกาญจน์ สร้างครอบครัวอยู่ที่ภูสอยเพียงลำพัง

ในช่วงแรกของการตั้งถิ่นฐานนั้น ชาวม้งและจีนฮ่อยังคงมีวิถีการผลิตแบบทำไร่ข้าวและข้าวโพด ไกลหมู่บ้านเป็นพืชเชิงชีพและเลี้ยงสัตว์ ส่วนไร่นายังอยู่ไกลออกไปบริเวณสวนแม่ปาน สวนแม่ใน สวนแม่เต้อ สวนแม่เนาไพร และขุนช่างเคี่ยน โดยเป็นพื้นที่ปลูกฝิ่นที่ชาวม้งจับจองก่อนเข้ามาอยู่ภูสอย

ประวัติความเป็นมาและกระบวนการอพยพดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่า กลุ่มม้งและจีนฮ่อ ข้างต้นมีถิ่นฐานและเหตุจูงใจที่คล้ายคลึงกัน ก่อนการอพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่ปัจจุบัน กล่าวคือ เหตุการณ์การปราบปรามการค้าและปลูกฝิ่นอย่างรุนแรงของรัฐ รวมทั้งแรงกดดันทางประชากรที่ทำให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากรบนภูเขา เป็นแรงผลักดันให้กลุ่มม้งและจีนฮ่อดังกล่าว อพยพเข้ามาอยู่ภูสอย ในขณะที่แรงดึงดูดทางทรัพยากรอันอุดมสมบูรณ์ เช่น พื้นที่ปลูกฝิ่นที่ชาวม้งกลุ่มนี้ได้ทำการบุกเบิกตั้งแต่อยู่ออยป่าคา ซึ่งอยู่ในแถบบริเวณภูสอย ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านภูสอยในปัจจุบัน

ถึงแม้ว่าจะมีกลุ่มมั่งแหว่งกลุ่มหลังคือ กลุ่มที่นำโดยนายเจ๊าป่า, ปียาและแตง จะอพยพจาก ดอยปากาไปอยู่พื้นที่อื่น คือดอยคำก่อนมาอยู่ภูสว่ย พร้อมกับกลุ่มมั่งและจีนฮ่อกลุ่มแรก แต่ในภายหลังก็กลับมาสมทบที่ภูสว่ย ตามคำชักชวนของเพื่อนชาวมั่งกลุ่มแรกที่เคยอยู่ดอยปากาด้วยกัน จนพบกับเกิดปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรที่ดินกับเพื่อนบ้านในพื้นที่ที่ย้ายไปอยู่ ในปัจจุบันกล่าวได้ว่ากลุ่มมั่งเกือบทั้งหมด นอกจากจะมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และความเป็นเพื่อนแล้ว ก็ยังคงอยู่ร่วมกันในพื้นที่ดอยปากาเดิม เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้กลับเข้ามารวมกันอยู่ภูสว่ยร่วมกันอีกครั้งหนึ่ง แต่ยังมีมั่งแซ่สกุลอื่นอีกเล็กน้อยที่อพยพเคลื่อนย้ายมาจากพื้นที่อื่น เช่น อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดตาก และจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นต้น เพื่อแสวงหาพื้นที่ทำกินใหม่ จากคำชักชวนและการแต่งงานกับเพื่อนและญาติพี่น้องมั่งที่อยู่ในพื้นที่ภูสว่ยในช่วงแรก

กลุ่มคนเมืองและกลุ่มคนไทย ในกลุ่มแรกเป็นคนเมืองพื้นราบในเขตภาคเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ที่เข้ามาทำการค้าขายตั้งร้านขายของชำแก่ชาวมั่งและจีนฮ่อไล่เกี่ยวกับการอพยพเข้ามาครั้งแรกของกลุ่มมั่งและจีนฮ่อ จนได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ในหมู่บ้านด้วย ในกลุ่มคนเมืองกลุ่มแรกที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ภูสว่ยมีจำนวนทั้งสิ้น 7 หลังคาเรือน

ในปี พ.ศ.2512 การเคลื่อนย้ายครั้งใหญ่ของกลุ่มคนเมืองและคนไทยในการเข้ามาอยู่ภูสว่ยเป็นผลมาจากกระแสธุรกิจการท่องเที่ยวที่เข้ามาถึงในภูสว่ยซึ่งเป็นช่วงที่รัฐประกาศให้ประเทศไทยเป็นปีท่องเที่ยว โดยมีจังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองท่องเที่ยวอันดับสองรองจากกรุงเทพฯ จำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในภูสว่ยมีมากจนก่อให้เกิดธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ขึ้นอย่างมากตามถนนสายหลักในภูสว่ย กลุ่มคนไทยจากกรุงเทพฯ นครสวรรค์และอยุธยา รวมทั้งกลุ่มคนเมืองในภาคเหนือและจังหวัดใกล้เคียงได้เข้ามาขอเช่าที่บริเวณถนนสายหลักของหมู่บ้านจากชาวมั่งและจีนฮ่อเพื่อเปิดร้านค้า มีกลุ่มคนไทยและคนเมืองจำนวนหนึ่งที่ขอซื้อบ้านและร้านค้าจากชาวมั่งและจีนฮ่อ ทำให้ชาวมั่งบางคนขายบ้านให้กับคนเมืองและคนไทยแล้วอพยพไปอยู่ที่อื่น ในปัจจุบันกลุ่มคนไทยและคนเมืองจึงเข้ามาอาศัยในภูสว่ยเพิ่มมากขึ้น ทั้งจากการเช่าร้าน โดยใช้เป็นที่พักอาศัยกับการซื้อบ้านของชาวมั่งเป็นที่อาศัยด้วย

เมื่อปี พ.ศ.2518 กะเหรี่ยงจำนวน 4 หลังคาเรือนจากอแม่สะเรียงและสบเมย จังหวัดเชียงใหม่ ได้เข้ามาทำงานเป็นลูกจ้างในไร่ของชาวมั่งและจีนฮ่อ ในขณะที่บุคคลต่างด้าวจากพม่าและจีนที่เป็นชาวไทยใหญ่และจีนฮ่อหลบหนีภัยสงครามชนกลุ่มน้อยในพม่าและแสวงหารายได้ในที่ใหม่ ถูกชักชวนจากญาติพี่น้องชาวจีนฮ่อคือ นายหัย แสนริและนางหรั่ง ที่อยู่ภูสว่ยมาแต่ดั้งเดิม นางฮอย แซ่เอ็ง ซึ่งเข้ามาพร้อมกับนางรัตนะ ที่แต่งงานกับลูกชายนายเบงฮั่ว พี่องฟูการค้าที่เป็นชาวมั่ง รวมทั้งนางอิงอิง ที่แต่งงานกับนายธินากร โกภูติ คนไทยที่เป็นเจ้าหน้าที่ประณีย์ประจำหมู่บ้านภูสว่ยได้เข้ามาเป็นลูกจ้างค้าขายสินค้าให้กับชาวมั่งและจีนฮ่อดังกล่าว ซึ่งส่วนใหญ่ลูกจ้างต่างด้าวที่ขายสินค้าเป็นผู้หญิงชาวไทยใหญ่และชาวจีนฮ่อ ในขณะที่ผู้ชายชาวไทยใหญ่จะถูกจ้างให้ทำการดูแลสวนลิ้นจี่ให้กับชาวมั่งร่วม

กับชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้าน เส้นทางส่วนใหญ่ในการเข้าประเทศไทย อยู่ในบริเวณบ้านหนองอู่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ และเข้ามาพักอาศัยกับญาติพี่น้องจีนฮ่อและไทยใหญ่ในอำเภอฝางและกิ่งอำเภอไชยปราการ ซึ่งในบริเวณแถบนั้นมีหมู่บ้านชาวจีนฮ่อและชาวไทยใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นจำนวนมาก

ส่วนอีกกรณีหนึ่งเป็นชาวต่างประเทศ (เนปาล) จำนวน 2 คน ที่ได้เข้ามาเช่าร้านจากชาวม้ง เมื่อประมาณ ปี พ.ศ.2520 และได้อาศัยอยู่ในร้านเป็นประจำ หนึ่งในจำนวนนั้นร่วมหุ้นกับชาวม้งคนหนึ่ง ทำการค้าขายสินค้าโบราณที่นำมาจากเนปาลและธิเบต และได้อาศัยกินอยู่กับครอบครัวม้งครอบครัวนั้นไปด้วย

นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มคนไทยและคนเมืองจำนวน 12 คน ที่เข้ามาเช่าร้านค้าอยู่ที่ภูสอย แต่เมื่อเวลาปิดร้าน จะกลับไปพักอาศัยอยู่ในเมืองเชียงใหม่ หรืออำเภอใกล้เคียง

ปัจจุบัน ภูสอย มีจำนวนประชากรที่มีความแตกต่างหลากหลายในเชิงชาติพันธุ์ และสาเหตุการเคลื่อนย้ายเข้ามา รวมทั้งจำนวนประชากรจะขึ้นลงไม่แน่นอนนัก ซึ่งเกิดจากการย้ายเข้าออกของคนต่างด้าว และการเปลี่ยนมือของผู้เช่าร้านค้าจากชาวม้งและชาวจีนฮ่อ เช่น ในรายชื่อของนางหรั่ง ที่แต่งงานกับนายดีเลิศ ประทุม คนเมืองซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าไม้ของอุทยานแห่งชาติ ได้จ้างชาวไทยใหญ่จากอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่เข้ามาเป็นลูกจ้างร้านขายของชำที่เช่าจากนายจั้งลั่ว เพื่อผูกการค้า ด้วยสาเหตุการถูกขโมยของในร้านค้าและการกลับถิ่นฐานเดิมของลูกจ้างสาวชาวไทยใหญ่ จึงทำให้นางหรั่งต้องเปลี่ยนลูกจ้างชาวไทยใหญ่จากอำเภอฝาง เข้ามาแทนลูกจ้างสาวชาวไทยใหญ่กลุ่มเดิมที่ถูกไล่ออก เพราะขโมยของและหรือลากลับถิ่นฐานเดิม ในกรณีของนายเลาลี แสนรี ชาวจีนฮ่อ ได้รับสาวลูกครึ่งชาวจีนฮ่อและพม่าที่ย้ายมาจากรัฐฉานในพม่า มาอยู่กับญาติพี่น้องชาวจีนฮ่อในจังหวัดเชียงใหม่ ต่อจากนั้นนายเลาลีจึงพามาช่วยขายของชำในร้านค้าของตนเองที่ภูสอยในเดือนพฤศจิกายน 2540 ถึงเดือนเมษายน 2541 หญิงลูกครึ่งสองคนนั้นจึงได้ลากลับไป ในขณะที่เดียวกันร้านค้าของโรงเรียนซึ่งมีร้านค้าอยู่ทั้งหมด 14 ร้านก็จะมีผู้มาเช่าเป็นจำนวนไม่แน่นอน บางเดือนมีผู้เช่าครบจำนวนร้านค้า บางเดือนมีผู้เช่าไม่ครบจำนวนร้านค้า

ผู้เขียนแบ่งประเภทของกลุ่มบุคคลในหัวข้อนี้ออกเป็น 4 ประเภท ตามเงื่อนไขการเข้ามาอยู่อาศัยที่ภูสอย เป็น 1) กลุ่มชาวม้งและจีนฮ่อ เป็นกลุ่มที่เข้ามาเป็นกลุ่มแรก และหลายช่วงสมัยโดยมีการประกอบอาชีพสวนลิ้นจี่ในพื้นที่รอบ ๆ หมู่บ้านและเป็นเจ้าของกิจการค้าขายในหมู่บ้าน โดยทั้งชายเองและให้ผู้อื่นเช่า 2) กลุ่มคนไทยและคนเมืองดั้งเดิม ที่เข้ามาค้าขายสินค้าอุปโภคและบริโภคแก่ชาวม้งและจีนฮ่อ 3) กลุ่มคนกะเหรี่ยงและบุคคลต่างด้าวที่เข้ามาทำงานรับจ้างและเป็นลูกจ้างให้กับชาวม้งและจีนฮ่อ และ 4) กลุ่มสุดท้าย เป็นกลุ่มคนไทยและคนเมืองที่เข้ามาทำการเช่าและซื้อร้าน เพื่อการพาณิชย์จากชาวม้งและชาวจีนฮ่อ

การเพิ่มขึ้นของประชากรในหมู่บ้านภูสอย หลังจากธุรกิจการท่องเที่ยวได้เข้ามามีบทบาทในภูสอย จึงเป็นผลมาจากการเล็งเห็นช่องทางแสวงหาผลประโยชน์ทางการค้า ของกลุ่มคนไทยและคนเมือง

เป็นประเด็นหลักนอกเหนือจากการเพิ่มขึ้นของประชากรตามปกติ เช่น การแต่งงาน และการกำเนิดบุตร ในขณะที่กลุ่มชาวม้งและจีนฮ่อที่อยู่ดั้งเดิม เคลื่อนย้ายเข้ามาด้วยแรงผลักดันจากการปราบปรามของเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดน และแรงดึงดูดในการแสวงหาที่ทำกินที่เหมาะสมใหม่ ก่อนการตื่นตัวของธุรกิจการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านม้งภูสวย

2.2 ความหลากหลายทางศาสนาในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ

หมู่บ้านม้งภูสวย เป็นหมู่บ้านที่มีความแตกต่างและหลากหลายในกลุ่มชาติพันธุ์เป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่าเราจะมองเห็นชาติพันธุ์ม้งเป็นชนกลุ่มใหญ่ในหมู่บ้าน แต่เงื่อนไขที่แสดงความแตกต่างมิได้ถูกจำกัดอยู่แต่เฉพาะประเด็นทางด้านชาติพันธุ์เท่านั้น เงื่อนไขในความแตกต่างของการนับถือศาสนาเป็นอีกประเด็นหนึ่ง ที่เราสามารถศึกษาได้ในหัวข้อนี้

กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ในหมู่บ้านมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,280 คน 108 ครัว เรือน ถึงแม้จะมีสำนักทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ภาษา เป็นจุดรวมอย่างเดียวกัน แต่เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงในความแตกต่างในการนับถือศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ได้ดังนี้ (ดูตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 จำนวนประชากรและครัวเรือนของชาวม้งที่นับถือศาสนาต่าง ๆ

ศาสนา \ ประเภท	คริสต์	พุทธ	ผี
จำนวนประชากร	52	169	1,049
ครัวเรือน	5	14	89

ความแตกต่างที่เกิดขึ้นนี้ สามารถแยกเหตุปัจจัยได้โดยพิจารณาถึงกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงการยึดมั่นในการนับถือศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเป็นกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

ศาสนาหม้ง (Hmong Religion) เป็นความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมาตั้งแต่อดีต และยังคงปรากฏความเชื่อชนิดนี้กับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในภูสวยของกลุ่มม้งอย่าง สายตระกูลของนายเจ้าป่า, ปี่เยา และเถ้ง นอกจากนี้ มีกลุ่มม้งสายตระกูลอื่น ๆ เช่น ม้งลี (Hmoob Lis) ในสายตระกูลของนายชื่อไหล่ และกลุ่มม้งหาง (Hmoob Haam), ม้งไซ้ (Hmoob Xyoo) และม้งเต่า (Hmoob Thoj)

กลุ่มม้งว่าง (Hmoob Vaaj) สายตระกูลของนายซีเก่า / ชื่อหลงและจ๊ีบสู๋ ในปัจจุบันเป็นกลุ่มม้งที่หันมานับถือศาสนาพุทธและยกเลิกการทำพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวม้งไปเกือบทั้งหมดแล้ว เมื่อปี

พ.ศ.2510 โดยพระอาจารย์กระถินย์ ซึ่งเป็นพระภิกษุที่มาพร้อมก่อตั้งสำนักสงฆ์ภูพิงค์-ภูสวอย พร้อมกับพระอาจารย์ไวโรจน์เมื่อปี พ.ศ.2520 ได้จัดพิธีกรรมเลิกถือผีบ้าน (dlaab qhuas และ tsxiv daab) โดยนิมนต์พระภิกษุจากสำนักสงฆ์ภูพิงค์-ภูสวอย มาสวดมนต์เชิญผีบ้านที่รวมกันอยู่ที่หิ้งผีบรรพบุรุษ (tsxiv daab) ไปไว้ที่สำนักสงฆ์ภูพิงค์-ภูสวอย หลังจากนั้นจึงได้นำหิ้งผีบรรพบุรุษของกลุ่มม้งว่างกลุ่มนี้ออกจากบ้านไป และตั้งหิ้งบูชาพระพุทธรูปแทนที่หิ้งผีบรรพบุรุษ ในเวลาเดียวกันการให้เลิกถือผีบ้านของพระอาจารย์กระถิน ได้ไปเผยแพร่ให้กับชาวม้งบางคนในแซ่สกุลอื่นด้วย เช่น นายซัวไหย่ แซ่ย่าง นายซัวไต แซ่ย่าง นายซีหย่ง เฟื่องฟูการค้า (แซ่ย่าง) นายเก้อฮั่ง แซ่หาง และนายล่าเผ่า ยิ่งจะมีม้งคล (แซ่ย่าง) โดยกระทำพิธีกรรมรูปแบบเดียวกับที่ทำในกลุ่มม้งว่างข้างต้น แต่มีผู้หันกลับมาถือศาสนาใหม่อีก คือ นายเก้อฮั่ง แซ่หาง นายซัวไหย่ แซ่ย่าง และนายล่าเผ่า ยิ่งจะมีม้งคล

ในขณะที่กลุ่มม้งที่นับถือศาสนาคริสต์ มีความแตกต่างในประวัติการเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ในแซ่สกุลลีและย่าง กล่าวคือ ในม้งลี (Hmoob Lis) สายตระกูลของนายซัยเซอ เข้ารีตตามแนวศาสนาคริสต์ จากลูกชายคนโตของนายซัยเซอ (ซั้งวือ) ประมาณ ปี พ.ศ.2525 ส่วนม้งย่าง (Hmoob yaa) บุตรชายนายเจาป่า (นายเบงฮั่ว) เปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ เนื่องจากนายเจาป่า แต่งงานใหม่กับม้งจังหวัดเชียงราย ที่นับถือศาสนาคริสต์ จึงทำให้ทั้งนายเจาป่าและบุตรชาย คือนายเบงฮั่ว นับถือศาสนาคริสต์ตามกันไป ในขณะที่เดียวกับที่มีม้งย่าง ครอบครัวของนายชนิศ ที่นับถือศาสนาคริสต์ตั้งแต่อาศัยอยู่ในจังหวัดน่าน แล้วจึงได้อพยพมาอยู่ที่ภูสวอยในปัจจุบัน

ส่วนในกลุ่มชาติพันธุ์จีนฮ่อ (Yunnanese Chinese) ก็มีความหลากหลายในการนับถือศาสนาในกลุ่มชนเช่นเดียวกัน ดังในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 จำนวนประชากรและครัวเรือนของชาวจีนฮ่อที่นับถือศาสนาต่าง ๆ

ประเภท \ ศาสนา	พุทธมหายาน	อิสลาม	รวม
จำนวนประชากร	30	19	49
ครัวเรือน	4	3	7

จีนพุทธมหายานจำนวน 4 ครัวเรือน เป็นชาวจีนฮ่อในครอบครัวของนายกลางเผ่า แซ่ย่าง และนายทัย เลาลี อพยพมาพร้อม ๆ กับกลุ่มม้งกลุ่มแรก ในการมาตั้งถิ่นฐานที่ภูสวอย ในขณะที่ชาวจีนฮ่อซึ่งนับถือศาสนาอิสลามในครอบครัวตระกูลมีสกุล, มาลัยพรพรรณ และวชิรกาญจนาเข้ามาอาศัยและค้าขายสินค้าในหมู่บ้านในช่วงหลังคือ ปี พ.ศ. 2500

ในกลุ่มคนไทยและคนเมือง ก็มีความแตกต่างในการถือศาสนาออกเป็น 2 กลุ่มด้วยกัน ดังในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวนประชากรและครัวเรือนของคนไทย/คนเมืองที่นับถือศาสนาต่าง ๆ

ประเภท \ ศาสนา	พุทธ	อิสลาม	รวม
จำนวนประชากร	33	10	43
ครัวเรือน	10	3	12

กลุ่มคนไทย/คนเมืองที่มีความแตกต่างในการนับถือศาสนาเป็นเพราะว่ามีแหล่งที่มาก่อนการเคลื่อนย้ายมาค้าขายที่ภูสวอยต่างกัน เช่น คนอยุธยาที่เป็นไทยมุสลิม 2 ครัวเรือน นามสกุลสถาพร คนเมืองที่เป็นมุสลิมในจังหวัดเชียงใหม่หนึ่งครัวเรือน นามสกุลแล่งซอน และในกลุ่มคนไทย/คนเมือง นับถือศาสนาพุทธก็มาจากที่ต่างกันคือ มาจากจังหวัดเชียงรายหนึ่งครัวเรือน มาจากเมืองเชียงใหม่ 6 ครัวเรือน มาจากจังหวัดน่าน 1 ครัวเรือน มาจากแม่ฮ่องสอน 1 ครัวเรือน และมาจากจังหวัดนครสวรรค์อีก 1 ครัวเรือน

จะเห็นได้จากอัตราส่วนของการนับถือศาสนาพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในสายตระกูลที่นับถือศาสนาผี ยังคงเป็นชนกลุ่มใหญ่ในหมู่บ้านม้งภูสวอย คือมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 89 ครัวเรือน ในขณะที่กลุ่มประชากรทั้งชาติพันธุ์ม้ง, จีนฮ่อ และคนไทยคนเมืองที่นับถือศาสนาพุทธ มีจำนวน 28 ครัวเรือน เป็นอันดับสอง ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์ม้งสายตระกูลที่นับถือศาสนาคริสต์มีจำนวนทั้งหมด 5 ครัวเรือน และกลุ่มชาติพันธุ์จีนฮ่อ และคนไทย/คนเมืองที่นับถือศาสนาอิสลามมีเพียง 6 ครัวเรือนเท่านั้น

2.3 สายสัมพันธ์เครือญาติในหมู่บ้านภูสวอย

กลุ่มชาติพันธุ์ม้งภูสวอย เหมือนกับชาติพันธุ์ม้งทั้งหมด ที่มีระบบการถือสายตระกูลฝ่ายผู้ชาย (Patrilineal descent) รวมทั้งระบบการตั้งบ้านเรือนในฝ่ายชาย (Patrilocal residence) และถือฝ่ายชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ดังนั้นเมื่อผู้หญิงม้งจากตระกูลหนึ่ง แต่งงานกับสามีม้งอีกตระกูลหนึ่งที่แตกต่างกัน ผู้หญิงจะเปลี่ยนไปถือสายตระกูลและบรรพบุรุษของสามี และย้ายเข้าไปอยู่บ้านของฝ่ายสามี

กฎการห้ามแต่งงานในแซ่สกุลเดียวกัน (incest taboo) ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง มีความสำคัญอย่างมาก และมีลักษณะคล้ายกับของคนจีน ซึ่งถึงแม้ว่า ม้งที่ถือแซ่สกุลเดียวกัน แต่ไม่สามารถสืบค้น

สายตระกูลที่ร่วมบรรพบุรุษเดียวกันได้ (sub-clan) แต่ถือว่าเป็นมั่งที่มีแซ่สกุลเดียวกันมีบรรพบุรุษเบื้องต้นมาจากคน ๆ เดียวกัน ในหมู่บ้านภูสวายก็เช่นเดียวกัน มีมั่งที่ถือแซ่สกุลเดียวกัน แต่มีประวัติศาสตร์การเคลื่อนย้ายและสายตระกูลย่อยที่มีความแตกต่างกัน

ในขณะที่เดียวกันกับที่ชาวมั่งแซ่สกุลเดียวกันแต่งงานกันไม่ได้แล้วกฎข้อห้ามการแต่งงานในแซ่สกุลเดียวกันของชาวมั่ง ยังกินความไปถึงการห้ามแต่งงานกับชาวจีนที่มีแซ่สกุลเดียวกันเช่นกัน เช่น ชาวมั่งแซ่สีไม่สามารถแต่งงานกับชาวจีนแซ่สีได้ ชาวมั่งแซ่อย่างไม่สามารถแต่งงานกับชาวจีนแซ่อย่างได้ เป็นต้น

การเปลี่ยนนามสกุลครั้งสำคัญ เกิดจากนโยบายของรัฐบาลที่ให้สิทธิแก่ชาวเขา ให้ยื่นคำร้องขอทะเบียนบ้าน และทำบัตรประชาชนเพื่อแสดงความเป็นพลเมืองไทย กลุ่มชาติพันธุ์มั่งภูสวายเป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งซึ่งมีบริเวณและใช้ถนนเส้นเดียวกับ พระตำหนัก และวัด อีกทั้งเป็นหมู่บ้านที่อยู่ใกล้กับตัวเมืองเชียงใหม่ เพียงระยะทาง 25 กิโลเมตรเท่านั้น รวมทั้งสถานการณ์การพยายามปลุกระดมและเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยแก่ชาวเขาอันมีผลกับความมั่นคงของประเทศไทย ส่งผลให้การบริการทำบัตรประชาชนและให้ทะเบียนบ้านของรัฐแก่กลุ่มชาติพันธุ์มั่งภูสวายในขณะนั้นเป็นไปได้อย่างสะดวกเพื่อประกันและให้สิทธิแก่กลุ่มชาติพันธุ์มั่งในหมู่บ้านนี้ เมื่อมีโอกาสที่สะดวกเช่นนี้ กลุ่มชาติพันธุ์มั่งภูสวายจึงได้ยื่นคำร้องขอเปลี่ยนเป็นนามสกุลไทย

ปรากฏการณ์เปลี่ยนมาใช้นามสกุลไทยในหมู่บ้าน เกิดขึ้นในหลายกลุ่มแซ่ตระกูล โดยมีนัยที่ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างในการใช้นามสกุลไทยที่เกิดขึ้นซึ่งปรากฏซึ่งปรากฏทั้งในระหว่างกลุ่มมั่งที่ต่างแซ่สกุล กลุ่มมั่งแซ่สกุลเดียวกันแต่ไม่เกี่ยวข้องในสายสัมพันธ์ทางเครือญาติ (sub clan) และการมีพี่น้องในกลุ่มเครือญาติสายตระกูลเดียวกัน คนละคนกัน

2.3.1 มั่งว่าง กลุ่มนามสกุลหวังวัฒนา

กลุ่มมั่งว่างกลุ่มนี้ได้แก่กลุ่มที่สืบเชื้อสายมาจากบุคคล 2 คนคือ นายชื่อหลง/ซีเก่า และนายจีบสูซึ่งในโอกาสต่อไปจะเรียกมั่งกลุ่มนี้ว่า “กลุ่มมั่งว่างหวังวัฒนา” จากแผนภูมิที่ 1 แสดงถึงสายสัมพันธ์แบบพี่น้องกัน ระหว่างนายชื่อหลงและนายซีเก่า ซึ่งในที่นี้ตามระบบคิดของกลุ่มชาติพันธุ์มั่งภูสวายถือว่า นายชื่อหลงและนายจีบสูเป็นกลุ่มบุคคลรุ่นที่หนึ่ง ที่ทำการบุกเบิกและเคลื่อนย้ายมาตั้งถิ่นฐานที่ภูสวาย แต่ปรากฏการณ์การขอเปลี่ยนเป็นนามสกุลไทย อยู่ในช่วงบุคคลรุ่นที่ 3 โดยมีนายยอดยศ (แสงยั่ว) ซึ่งเป็นบุคคลในสายตระกูลของนายซีเก่า เป็นผู้คิดริเริ่มให้ลูกหลานที่สืบเชื้อสายมาจากนายซีเก่า เปลี่ยนมาใช้นามสกุล “หวังวัฒนา” แทน โดยในส่วนลูกหลานรุ่นที่สาม ของนายชื่อหลงยังคงใช้นามสกุล “แซ่ว่าง” ดังเดิม

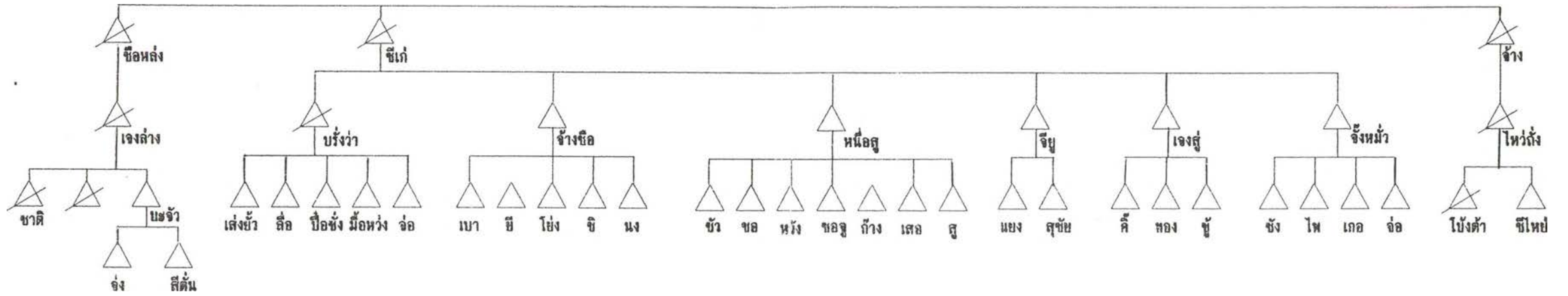
ปรากฏการณ์ลักษณะนี้ แสดงถึงความแตกต่างในระหว่างความสัมพันธ์ 2 สาย กล่าวคือ ถึงแม้ว่ากลุ่มมั่งว่างกลุ่มนี้ จะสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งมีความสัมพันธ์เป็นพี่น้องกัน แต่ผู้สืบเชื้อ

สายมาจากบุคคลทั้งสองนั้น มีเพียงแค่ว่ากลุ่มที่สืบเชื้อสายมาจากนายซีเก่านั้น ที่เปลี่ยนแซ่สกุลว่าง เป็นนามสกุลหวังวัฒนา ในขณะที่กลุ่มที่สืบเชื้อสายมาจากนายชื่อหลงมิได้ขอเปลี่ยนนามสกุล

ความเหมือนและมีจุดร่วมเดียวกันของกลุ่มมั่งว้างนี้ ถูกเติมเต็มด้วยการเปลี่ยนมานับถือ ศาสนาพุทธ ในทั้งกลุ่มที่สืบเชื้อสายมาจากบุคคลทั้ง 2 คน ในรุ่นที่สามนี้เอง นอกเหนือจากความเป็น ชาติพันธุ์และประวัติความสัมพันธ์ที่ร่วมสายตระกูลเดียวกันนั้น

ดังนั้น ในกลุ่มมั่งว้างหวังวัฒนา กลุ่มนี้ มีจุดร่วมกันทั้งในความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ที่มีบรรพบุรุษร่วมกัน และการนับถือศาสนาเดียวกัน เพียงแต่มีความแตกต่างในระหว่างกลุ่มที่สืบเชื้อสายความสัมพันธ์ของสองพี่น้องในรุ่นแรกเท่านั้น ที่ทำให้มีกลุ่มลูกหลานที่สืบเชื้อสายบรรพบุรุษคนเดียวกัน มีความแตกต่างในการใช้นามสกุล เป็นร่องรอยที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบันเท่านั้น

แผนภูมิที่ 1
เครือญาติกลุ่มม้งว่างหว้งวัฒนา

2.3.2 มังย่าง แสนเกียรติ และเฟื่องฟูการค้า

ในกลุ่มนี้เป็นมังย่าง ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ในหมู่บ้านที่มีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องทางเครือญาติอย่างกว้างขวาง ในโอกาสต่อไป จะเรียกกลุ่มมังกลุ่มนี้ว่า กลุ่มมังย่าง จากแผนภูมิที่ 2 ได้แสดงความสัมพันธ์ในกลุ่มมังย่างที่สามารถสืบค้นหาสายสัมพันธ์เดียวกันได้

ประวัติศาสตร์การเคลื่อนย้ายจากดอยป่าคาในกลุ่มนี้มี นายละเป้า เป็นผู้นำและมีศักดิ์เป็นอา (Yawg Laug) ของนายเล่งและนายจาหย่ง เจ้าป่า ลั้งเมา ที่ติดตามมาตั้งถิ่นฐานที่ภูสอย ในขณะที่ตามแผนภูมิที่ 2 บิดาของนายเล่ง คือนายปี้หย่ง และบิดาของนายจาหย่ง, เจ้าป่า, ลั้งเมา คือนายเกาเล้า มีความสัมพันธ์เป็นพี่น้องร่วมสายเลือดกัน ส่วนสายของนายกงจ่า มีญู (Yawg) คือนายว่างลั้งเป็นพี่ชายของ นายปี้หย่ง ละเป้า และนายเกาเล้า

เมื่อนับตามลำดับรุ่น แสดงให้เห็นว่า นายละเป้า เป็นบุคคลในรุ่นที่หนึ่งของกลุ่มมังย่าง และมีนายจาหย่ง เจ้าป่า ลั้งเมา และนายเล่ง เป็นรุ่นที่ 2 ของกลุ่มนี้ ในขณะที่นายกงจ่า เป็นรุ่นที่ 3 ของกลุ่มนี้ ตามความสัมพันธ์ทางสายเลือดและการนับลำดับเครือญาติ

การเปลี่ยนมาใช้นามสกุลไทยของกลุ่มมังย่างกลุ่มนี้ ปรากฏในลำดับรุ่นที่ 2 ของนายละเป้า โดยมีนายจ้อซัง (สีบพงษ์) ผู้เป็นบุตรชายนายละเป้า เป็นผู้ริเริ่มขอใช้นามสกุลไทยเป็นอันดับแรก โดยในกลุ่มเครือญาติที่สืบเชื้อสายมาจากนายละเป้าทั้งหมด เปลี่ยนมาใช้นามสกุลไทยเป็น “แสนเกียรติ”

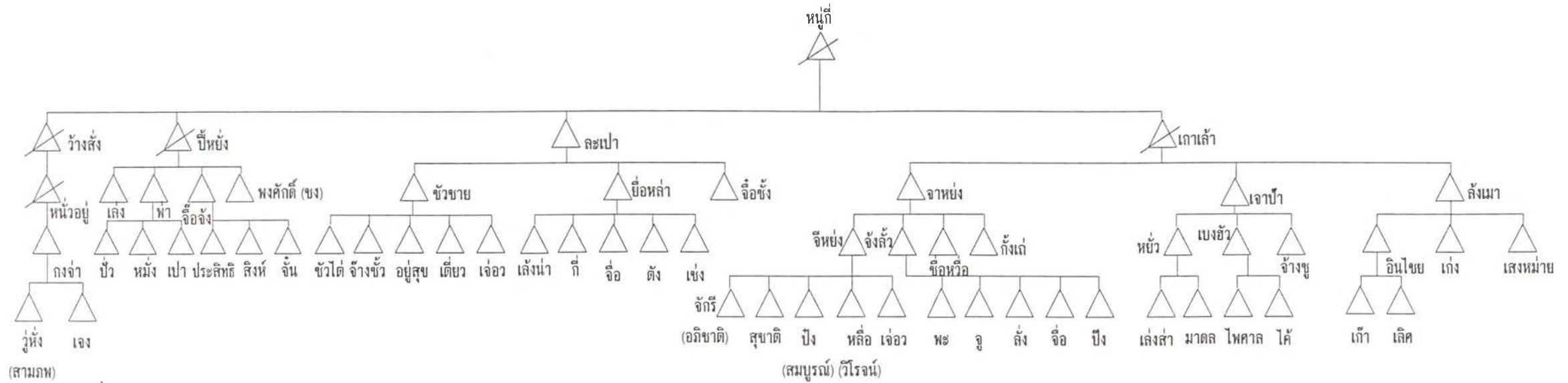
ส่วนกลุ่มมังย่าง ที่สืบเชื้อสายมาจากนายเกาเล้า กล่าวคือลูกหลานของนายจาหย่ง เจ้าป่า และลั้งเมา สามพี่น้อง มีนายไชย ผู้เป็นบุตรชายนายเลม้ง เป็นผู้ริเริ่มขอใช้นามสกุลไทย และให้กลุ่มมังย่างที่สืบเชื้อสายมาจากนายเกาเล้าทั้งหมด ใช้นามสกุลไทยเป็น “เฟื่องฟูการค้า”

ในส่วนของกลุ่มนายเล่ง ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากนายปี้หย่ง และกลุ่มของนายกงจ่า ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากนายว่างลั้งยังคงใช้แซ่สกุลอย่างคงเดิม

ความแตกต่างทางการใช้นามสกุลไทยของกลุ่มมังย่างกลุ่มนี้ ถูกแบ่งให้แตกต่างกันออกไป จากการที่กลุ่มมังย่างกลุ่มนี้สืบเชื้อสายมาจากการมีบุคคลรุ่นที่หนึ่งต่างกัน ในขณะที่สามารถสืบค้นหาสายสัมพันธ์ทางเครือญาติในทั้งกลุ่มมังย่างว่ามีที่มาร่วมบิดาเดียวกันของกลุ่มพี่น้อง ในกลุ่มบุคคลผู้ที่เป็นบรรพบุรุษคือ นายหนี่กู่

แม้มีความแตกต่างในการใช้นามสกุลไทยของกลุ่มมังย่างกลุ่มนี้ แต่ยังคงมีลักษณะการถือผี (animism) ในศาสนาฝังร่วมกัน และคงอยู่เกือบทั้งหมด มีเพียงกรณีครอบครัวของนายเจ้าป่าและนายเบงฮัวผู้เป็นบุตรชายเท่านั้น ที่เปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ ตามนายเจ้าป่าที่แต่งงานใหม่กับผู้หญิงมังที่เป็นแม่ร้างในจังหวัดเชียงราย และนับถือศาสนาคริสต์ก่อนการย้ายมาแต่งงานใหม่กับนายเจ้าป่าที่ภูสอยกับนายซีหย่ง เฟื่องฟูการค้า ที่นับถือศาสนาพุทธและมีหิ้งบูชาพระพุทธรูปแทนหิ้งผีบรรพบุรุษแล้ว

แผนภูมิที่ 2
เครือญาติกลุ่มม้งอย่าง

2.3.3 มังลี

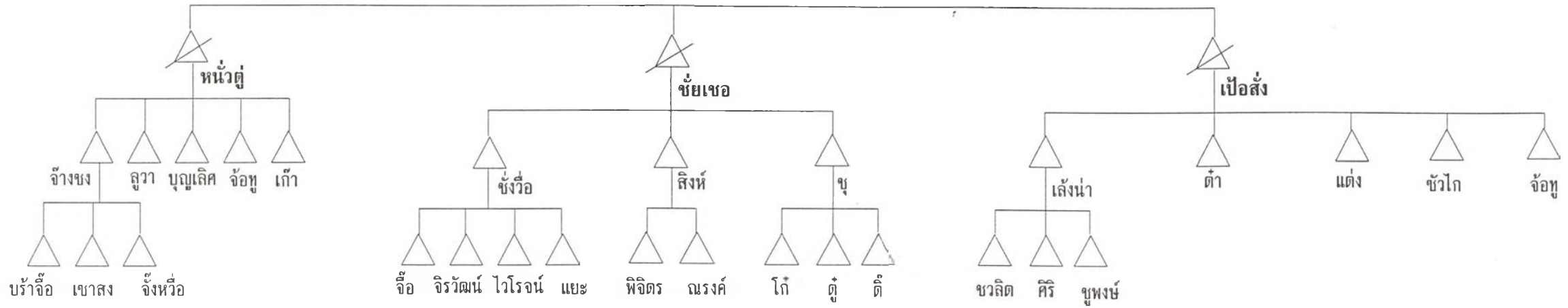
มังลีกลุ่มนี้ มีบรรพบุรุษร่วมสายจากพี่น้อง 3 คนในรุ่นที่หนึ่ง คือนายหนั่วตุ๋ ซัยเซอ และนายเป๋อ ลั้ง การใช้นามสกุลไทยของมังลีกลุ่มนี้ ยังคงเป็นแค่ช่วงเริ่มต้น กล่าวคือ มีเพียงบุคคลบางคนที่ขอ เปลี่ยนเป็นนามสกุลไทยในขณะที่พี่น้องร่วมสายสัมพันธ์ยังมีได้ใช้นามสกุลไทยตาม

กลุ่มมังลีผู้สืบสายตระกูลมาจากหนั่วตุ๋มีเพียงนายแตง ที่เปลี่ยนมาใช้นามสกุลไทยเป็น “ฤทธิ์ เยี่ยม” แต่ในขณะที่นายศรี ผู้มีศักดิ์เป็นหลานของนายสงบ และมีนายหนั่วตุ๋เป็นปู่เริ่มใช้ “รับพรดี” เป็น นามสกุลไทยของตนเอง ส่วนในกลุ่มผู้สืบเชื้อสายมาจากนาย หนั่วตุ๋และซัยเซอที่สัมพันธ์เป็นพี่น้องกับ นายหนั่วตุ๋ ยังคงใช้แซ่สกุลลีเช่นเดิม

ความแตกต่างทางศาสนาที่เกิดขึ้นในกลุ่มมังลีนี้ มีเพียงครัวเรือนของนายสิงห์นายชูและบุตรของ นายชื้อวังเท่านั้น ที่เปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ นอกจากนั้น ยังคงมีการถือผี (animism) ในศาสนา มังตามเดิม

ลักษณะดังกล่าวในการใช้นามสกุลไทย และการนับถือศาสนาของกลุ่มมังลีเช่นนี้ มิได้มีความ สำคัญที่แสดงความแตกต่างของกลุ่มมังลีมากนัก เนื่องจากการรับสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมใหม่ทั้งการ ใช้นามสกุลไทยและการนับถือศาสนาคริสต์ มีเพียงแต่บางครัวเรือนเท่านั้น ซึ่งเป็นจำนวนน้อย แต่ ประเด็นที่สำคัญกลับไปอยู่ตรงที่ความสามารถสืบค้นหาความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และประวัติศาสตร์ การอพยพ การเคลื่อนย้ายมาอยู่ ภูสว่ยร่วมเป็นจุดเดียวกัน

แผนภูมิที่ 3
เครือญาติกลุ่มมั่งลิ

2.3.4 มั่งว่าง

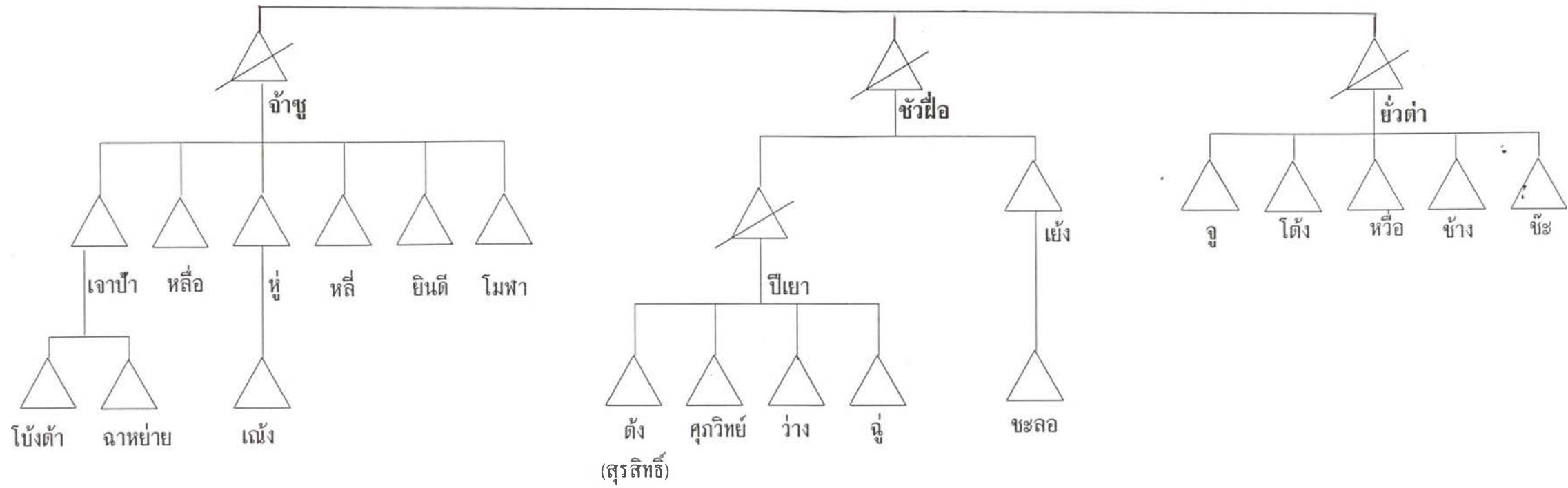
มั่งว่างกลุ่มนี้และต่อไปจะเรียกว่ากลุ่ม “มั่งว่าง” มิได้มีความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์การเคลื่อนย้ายและเครือญาติที่เกี่ยวข้องกับมั่งว่างหวังวัฒนา กล่าวคือ ไม่สามารถสืบสาวหาความสัมพันธ์ที่บ่งชี้ว่ามีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างกลุ่มมั่งว่างกลุ่มนี้ กับมั่งว่างหวังวัฒนาแต่อย่างใด ในขณะที่สำนักทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาและการอพยพเคลื่อนย้ายตั้งแต่สมัยอาศัยอยู่ประเทศจีนเรื่อยมาถึงประเทศไทย ล่วงมาตั้งถิ่นฐานที่ภูส่วยก็อยู่ในกาลเวลาที่แตกต่างกับกลุ่มมั่งว่างหวังวัฒนา และความแตกต่างเช่นนี้ ถูกถ่ายทอดส่งเป็นการตกผลึกความคิดในระหว่างมั่งว่างกลุ่มนี้กับมั่งว่างหวังวัฒนามี “ผี” หรือมีความสัมพันธ์ทางสายตระกูล ตั้งแต่บรรพบุรุษอันไม่สามารถแสดงหรือเชื่อมโยงความสัมพันธ์ถึงกันได้และไม่เหมือนกัน มีขบวนการที่แตกต่างคนละสายกัน (มิใช่สายตระกูลเดียวกัน) แต่ในทางกลับกัน ทั้ง 2 กลุ่มนี้ ยังคงยึดถือและมีความเชื่อร่วมกันว่า ได้กำเนิดจากบรรพบุรุษคนเดียวกันตั้งแต่สมัยบรรพกาลในระยการกำเนิดชนชาติมั่ง จากตำนานกำเนิดชนชาติมั่ง จึงได้ใช้แซ่สกุลเดียวกัน คือแซ่มั่ง (xeem vaaj) จึงไม่สามารถแต่งงานกันได้ จะเห็นได้ว่ามั่งว่างระหว่าง 2 กลุ่มนี้ มีกลุ่มบุคคลลำดับรุ่นที่หนึ่งที่ไม่สามารถแสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ทางเครือญาติได้แต่อย่างใด (ดูแผนภูมิที่ 1 และ 4 เปรียบเทียบกัน)

จากแผนภูมิที่ 4 ของกลุ่มมั่งว่างกลุ่มนี้ มีลักษณะที่คล้ายคลึงกับกลุ่มมั่งลีทางด้านการใช้แซ่สกุลและนามสกุลไทย กล่าวคือมีเพียงบุคคลบางครอบครัวที่ริเริ่มใช้นามสกุลไทย เช่น นายปีเยาได้เปลี่ยนมาใช้นามสกุล “หวังวัฒนาตระกูล” และกลุ่มผู้สืบเชื้อสายจากนายปีเยา ได้เปลี่ยนมาใช้นามสกุล “หวังพัฒนา” ส่วนกลุ่มผู้สืบเชื้อสายจากบุคคลลำดับรุ่นที่หนึ่ง นอกเหนือจากนั้นยังคงใช้แซ่สกุลมั่งอยู่ คือแซ่มั่งหรือ เลาว้าง* ในขณะที่เมื่อพิจารณาการนับถือศาสนาแล้ว กลุ่มมั่งว่างกลุ่มนี้ ยังคงถือผี (animism) ตามความเชื่อในศาสนาเมืองอยู่

ข้อสังเกตประการหนึ่ง เกี่ยวกับข้อห้ามทางการแต่งงาน นอกเหนือจากการห้ามแต่งงานกับมั่งแซ่สกุลเดียวกันแล้ว เมื่อสืบย้อนไปในประวัติศาสตร์และเรื่องเล่า เกี่ยวกับการสาบานเป็นพี่น้องและเพื่อนในระหว่างบรรพบุรุษต้นตระกูลสองคนของมั่งว่างกลุ่มนี้และมั่งลีภายในหมู่บ้าน คำสัญญาที่ให้ต่อกันไว้ในระหว่างพี่น้องมั่งว่างและมั่งลี เป็นไปในลักษณะให้ถือเอาลูกหลานของทั้งสองเป็นพี่น้องและลูกหลานกัน มิให้มีการแต่งงานกันในระหว่างลูกหลานในสองแซ่สกุลนี้ ส่งผลให้ในปัจจุบันความเชื่อเช่นนี้ ยังคงได้รับการยอมรับและเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติตามกฎข้อห้ามในการแต่งงานระหว่างกลุ่มมั่งว่างและมั่งลีอย่างเด็ดขาด

* การใช้แซ่สกุลของมั่งว่างกลุ่มนี้ ในสายตระกูลของนายจำเป่าใช้คำว่า “เลา” แทนคำว่า “แซ่” โดยให้คำอธิบายไว้ว่า บรรพบุรุษของมั่งสายตระกูลนี้ เมื่อสมัยอยู่เมืองจีน ได้ใช้คำนำหน้าสกุลว่า “เลา” เพื่อแสดงความแตกต่างจากการใช้คำนำหน้าสกุลของจีนที่ใช้ “แซ่” รวมทั้งการใช้คำว่า “ว่าง” แทนคำว่า “ว่าง” ผู้รู้กล่าวกันว่า เกิดจากการเดินทางไปแจ้งชื่อสกุลที่อำเภอ ซึ่งเจ้าหน้าที่งานทะเบียนฟังเพี้ยนไปเป็น “ว่าง” จึงเขียนลงในสมุดทะเบียนบ้านเป็นสกุล “เลาว้าง” แต่แท้ที่จริงแล้วมั่งกลุ่มนี้เป็นมั่งในตระกูล “แซ่มั่ง” (xeem vaaj)

แผนภูมิที่ 4
เครือญาติกลุ่มมั่งว้าง

2.3.5 มังกลุ่มอื่น ๆ

ในหัวข้อนี้ มีใช้หมายถึงมังกลุ่มแซ่สกุลอื่น ที่มีใช้กลุ่มมังแซ่สกุลในหัวข้อทั้งหมดข้างต้น แต่ยังมีมังที่มีแซ่สกุลเหมือนกับกลุ่มมังหัวข้อทั้งหมดข้างต้น แต่มีเพียงจำนวนน้อยมาก ไม่มีประวัติศาสตร์การเคลื่อนย้ายและไม่สามารถหาความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่ร่วมกันได้กับกลุ่มมังทั้งหมดข้างต้นก่อนหน้านี้

กลุ่มมังแซ่สกุลทั้งหลายในหัวข้อนี้ มีตั้งแต่ มังย่าง (Hmoob yaaj), มังว่าง (Hmoob vaaj), มังหาง (Hmoob Haam), มังไซ้ (Hmoob Xyooj), มังเต๋า (Hmoob Thoj) และมังม้า (Hmoob Muas) กลุ่มมังทั้งหมดในหัวข้อนี้มีจุดร่วมเดียวกัน เช่นเดียวกับมังส่วนใหญ่ในหมู่บ้านคือ สำนักทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์มัง, การถือผี (animism) ตามความเชื่อในศาสนามังที่ได้เปลี่ยนแปลงไปนับถือศาสนาอื่น แต่ในกลุ่มมังทั้งหมดนี้และกับกลุ่มมังทั้งหมดในหัวข้อก่อนหน้านี้ มีประวัติศาสตร์การอพยพเคลื่อนย้ายที่แตกต่างกันในด้านกาลเวลาก่อนมาตั้งถิ่นฐานที่ภูสวอย รวมทั้งมีสามารถสืบสาวหาจุดร่วมทางความสัมพันธ์ในกลุ่มเครือญาติของแซ่สกุลเดียวกันได้ แต่ปัจจัยหลายๆ อย่างทั้งในด้านการชักชวนของเพื่อนมังที่ภูสวอย การแสวงหาที่ทำกินใหม่ ฯลฯ จึงอพยพเข้ามาอยู่ที่ภูสวอยเป็นช่วง ๆ เรื่อยมา มีมังบางแซ่สกุลที่ได้เปลี่ยนมาใช้นามสกุลไทยแล้วเช่น มังย่าง (สกุลมีชัยและยังมีมงคล และแสนมีสกุล) มังหาง (พิราศเรืองรอง) มังม้า (มนมัยและมหคุณธรรม) และมังว่าง (ปกป้องปา) อีกส่วนหนึ่งยังคงใช้แซ่สกุลเดิมของตนเองอยู่

ในที่นี้จะขอยกที่มาและลักษณะสำคัญของมังบางแซ่สกุลที่น่าสนใจคือ

มังย่าง (แสนมีสกุล) - เป็นมังย่างคนละกลุ่มกับมังย่างแสนเกียรติและเฟื่องฟูการค้า มีประวัติการเคลื่อนย้ายครอบครัวมาจากหมู่บ้านมังจังหวัดน่าน และนับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ มาตั้งแต่อายุจังหวัดน่าน ในมังย่างแสนมีสกุลกลุ่มนี้ 1 ครอบครัวมีหัวหน้าครอบครัวชื่อนาย เค้าเซ่อ (ชนิค) ลักษณะที่พิเศษของครอบครัวและนายเค้าเซ่อคนนี้เป็นที่กล่าวของชาวบ้านว่า เป็นบุคคลที่ถือเชื่อและเคร่งในการปฏิบัติตามหลักความเชื่อของคริสตศาสนา มาก บุคคลที่มาสันทนากับนายเค้าเซ่อมักจะเป็นไปในเรื่องคำสอน และความเชื่อตามแนวคริสตศาสนา ด้วยเหตุที่ย้ายมาอยู่ภูสวอยเกือบ 30 ปี ครอบครัวนายเค้าเซ่อได้บุกเบิกที่ทำกิน ทำสวนลื่นจื่ออยู่ที่ส่วนแม่ปานด้วย และมีร้านขายสินค้าที่ระลึกในหมู่บ้าน 1 แห่ง ติดกับบ้านของตนเอง ความที่เป็นคนเคร่งในคำสอนของศาสนาคริสต์มีวิถีชีวิตและการปฏิบัติตัวที่ดี จึงทำให้เป็นที่นับถือของคนในหมู่บ้าน แต่ไม่ค่อยได้ร่วมกิจกรรมของหมู่บ้านมากนัก เพราะอายุมาก และการรับรู้ทางประสาทหูค่อนข้างไม่ดี บุตรชายและบุตรสาวของนายเค้าเซ่อได้รับการศึกษาชั้นอุดมศึกษาเกือบทุกคน โดยเฉพาะบุตรชายคนโต ปัจจุบันมีตำแหน่งเป็นอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง นายเค้าเซ่อใช้เวลาในวันอาทิตย์เดินทางไปในตัวเมืองเชียงใหม่ เพื่อนมัสการพระเจ้าที่โบสถ์เซเวนเดย์ แอดเวนติส บริเวณถนนห้วยแก้ว จึงรู้จักและพบปะกับคนไทย/คนเมืองที่นับถือศาสนาคริสต์เช่นกัน ในขณะที่บุตรชายคนโตที่เป็นอาจารย์ได้ย้ายไปอยู่ในกรุงเทพฯ และแต่งงานกับภรรยาชาวไทย จะกลับมาเมื่อมีงานสำคัญของครอบครัว เช่น งานแต่งงานของน้องชายกับหญิงชาวมังที่แม่สาใหม่ อย่างไรก็ตาม

ก็ตามภายในบ้านของนายเค่าเชื่อจะพบตู้หนังสือมากมาย โดยมากจะเป็นหนังสือเกี่ยวกับคำสอนทางศาสนาคริสต์ โดยเฉพาะคัมภีร์ไบเบิล และเวลาในแต่ละวันถ้านายเค่าเชื่อมีได้ขายของที่หน้าร้านก็จะอ่านหนังสือเกี่ยวกับคำสอนในศาสนาคริสต์ที่ตนเองมีอยู่

มั่งว่าง (ปกป้องป่า) - มั่งว่างครอบครัวนี้ อพยพเคลื่อนย้ายมาพร้อม ๆ กับมั่งกลุ่มใหญ่ที่ดอยป่าคา จากสาเหตุการอพยพหลบหนีการปราบปรามยาเสพติดโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดน มีบรรพบุรุษต้นตระกูลที่สืบย้อนกลับไปได้ คือนายสีเอเหลา มีบุตรชาย 2 คนคือ นายจ่งเถ่ ซึ่งแต่งงานกับผู้หญิงมั่ง น้องสาวของนายซีหย่ง เพื่อองฟูการค้า ในขณะที่ลูกชายแต่งงานกับผู้หญิงมั่งจังหวัดอื่น และย้ายมาอยู่รวมกันที่ภูสว่ย แต่ลูกชายเสียชีวิตแล้ว บุตรชายนายจ่งเถ่คนหนึ่ง อาศัยอยู่ที่ภูสว่ย ชื่อ นายหย่างชาย เป็นผู้ตั้งนามสกุลไทยว่า "ปกป้องป่า" ส่วนบุตรสาวคนโตแต่งงานกับนายซัวไต ซึ่งเป็นบุตรชายของนายซัวชาย แสนเกียรติ และอาศัยตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้กับบ้านนายจ่งเถ่ ปัจจุบันครอบครัวนี้ยังถือผี (animism) ตามความเชื่อในศาสนา มั่ง ปัจจุบันนายหย่างชาย มีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง

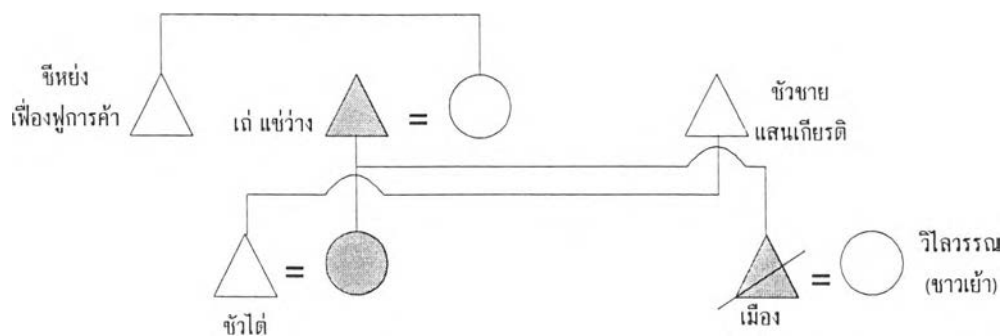
มั่งม้า (มนมัย) ครอบครัวนี้ สามีเป็นมั่งที่อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร แต่งงานกับลูกสาวของนายเจ้าป่า เลาว้าง และได้ย้ายมาอยู่ภูสว่ย ปลูกบ้านติดกับบ้านนายเจ้าป่า เมื่อ 5-6 ปีที่ผ่านมา

มั่งหาง (พิราศเรื่องรอง) หัวหน้าครอบครัวคือ นายจักรพร พิราศเรื่องรอง มีภรรยา 2 คน ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็น สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลสุเทพ ร่วมกับนายบั้งลือ หวังวัฒนา

โดยรวม มั่งกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ มีที่มาและสาเหตุในการเคลื่อนย้ายมาอยู่ภูสว่ยต่างเวลาและสถานที่กัน ทั้งการอพยพตามมั่งกลุ่มใหญ่มา ย้ายมาปลูกบ้านใกล้ ๆ กับบ้านบิдамารดาฝ่ายหญิง รวมทั้งยังมีการถือศาสนาที่ต่างกัน ระหว่างคริสต์และผี แต่ถึงอย่างไรก็ตาม มั่งกลุ่มนี้เป็นเพียงแค่กลุ่มเล็ก ๆ มีเพียงบางครอบครัวเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับมั่งกลุ่มใหญ่ โดยผ่านทาง การแต่งงานกับมั่งแซ่สกุลใหญ่ในหมู่บ้าน

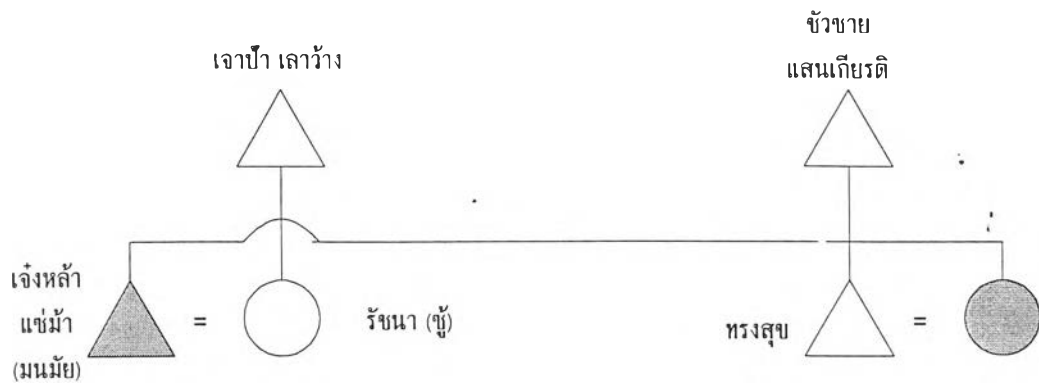
แผนภูมิที่ 5

ความสัมพันธ์ทางการแต่งงานระหว่างมั่งว่าง (ปกป้องป่า) กับแซ่สกุลอื่น

แผนภูมิที่ 6

แสดงความสัมพันธ์ทางการแต่งงานระหว่างม้งม้า (มโนมัย) กับแซ่สกุลอื่น

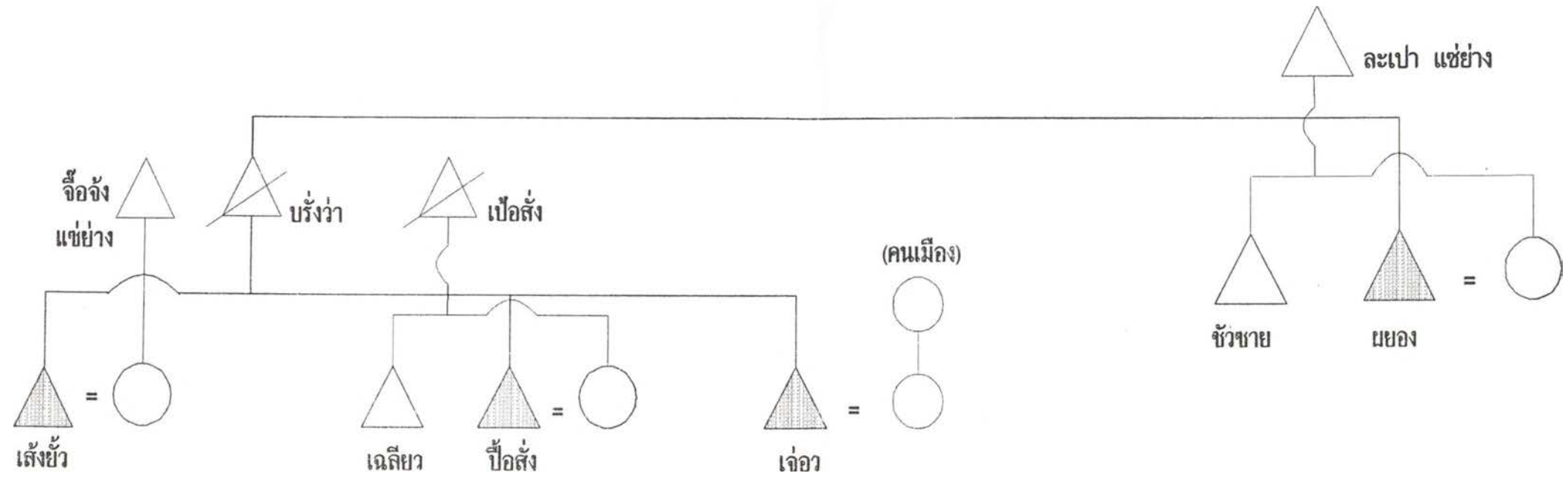

ความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างม้งในหมู่บ้านอยู่ที่ประเด็นทางศาสนาของม้งกลุ่มแซ่สกุลใหญ่ 3 สกุลกล่าวคือ กลุ่มม้งว่างหวังวัฒนา ได้เปลี่ยนมานับถือศาสนาพุทธ ในขณะที่กลุ่มม้งอย่างแซ่เกียรติ และเฟื่องฟูการค้า ม้งว่าง และม้งลียังคงถือผี (animism) ทั้งนี้ในระหว่างกลุ่มม้งว่างด้วยกันเอง แม้จะมีส่วนร่วมในแซ่สกุลเดียวกัน แต่ยังคงถือว่ามาจากสายการถือผีที่ต่างกัน

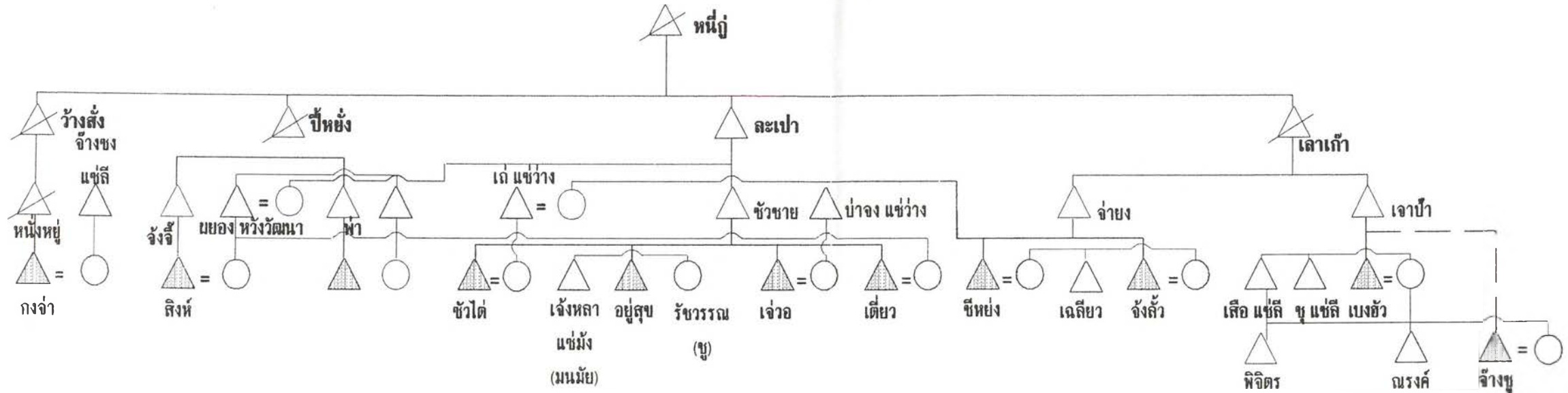
การแต่งงานระหว่างสมาชิกในแซ่สกุลที่ต่างกันภายในหมู่บ้านมีอยู่อย่างกว้างขวาง มีเพียงม้งสองแซ่สกุลคู่กันที่ไม่สามารถแต่งงานกันได้คือ ม้งว่างหวังวัฒนา กับม้งว่าง (ใช้แซ่ว่างเดียวกัน) และม้งว่าง กับม้งลี นอกเหนือจากม้งที่อยู่ในแซ่สกุลและมีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติเหมือนกัน

แผนภูมิที่ 7

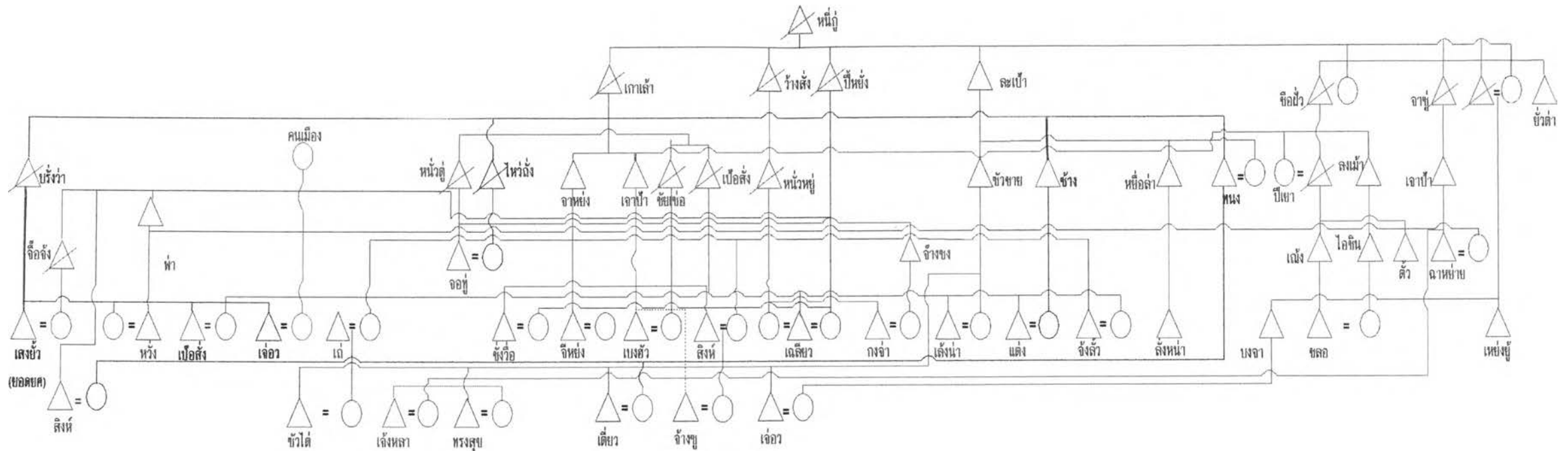
กลุ่มมั่งว้างหวังวัฒนากับความสัมพันธ์ทางการแต่งงานกับแซ่สกุลอื่น

แผนภูมิที่ 8
 กลุ่มม้งอย่างกับความสัมพันธ์ทางการแต่งงานกับชนกลุ่มอื่น

แผนภูมิที่ 9
ความสัมพันธ์ทางเครือญาติและการแต่งงานในหมู่บ้าน

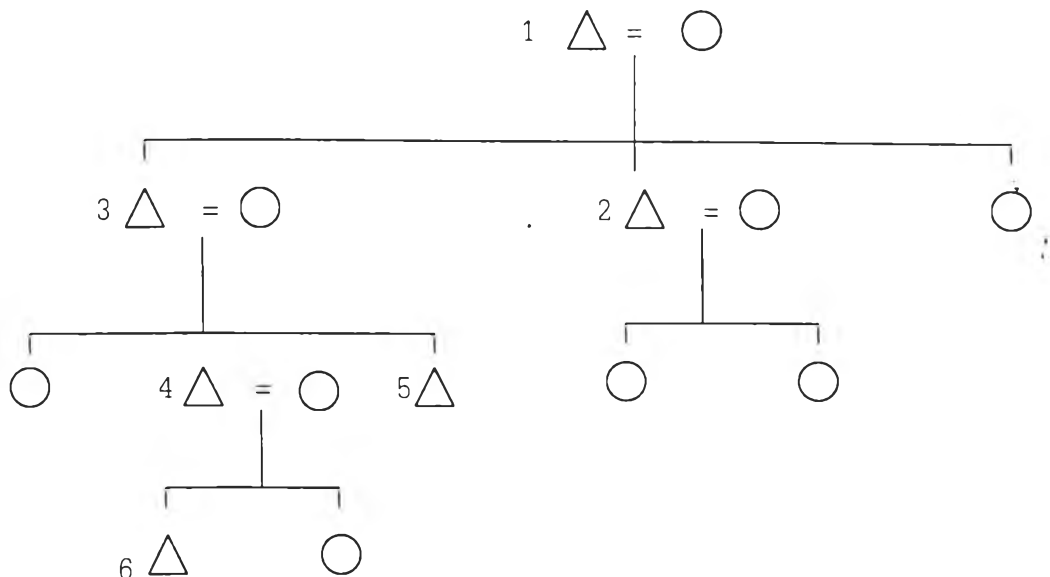
- มั่งย่าง (แสนเกียรติ, เฟื่องฟูการค้า, แซ่ย่าง)
- มั่งลี
- มั่งว่างหวังวัฒนา
- มั่งว่าง (แซ่ว่าง, เลาว่าง, หวังพัฒนา)
- มั่งว่าง (ปกป้องปา)
- มั่งม้า

ปัญหาประการหนึ่งที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มชาวม้งที่ใช้แซ่สกุลเดียวกันและมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติต่อกัน แต่ได้ใช้นามสกุลไทยต่างกัน เช่นในกลุ่มม้งย่าง จะเห็นได้ว่ามีการใช้นามสกุลไทย 2 นามสกุลคือ ในตระกูลของนายละเป้า ใช้นามสกุลแสนเกียรติ ในขณะที่ตระกูลของสามพี่น้องคือ นายจาหยง เจาป่า และเลามัง ใช้นามสกุลเพื่องฟูการค้า ทั้ง ๆ ที่ในกลุ่มนี้ทั้งหมดสามารถสืบค้นหาความสัมพันธ์และมีต้นตระกูลเพียงคนเดียวที่สามารถสืบไปถึงได้คือ นายหนูกี้ ม้งย่างที่สืบมาจากนายว่างสั่ง และปี่หย่ง ซึ่งมีต้นตระกูลเป็นนายหนูกี้เช่นกันยังคงไม่เปลี่ยนเป็นนามสกุลไทย ในส่วนกลุ่มม้งสี่ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติจากนาย หนั่วตุ๋ ซี่ยเซอ และหนั่วตุ๋ สามพี่น้องนั้น ครอบครัวของนายสงบเพียงครอบครัวเดียว ได้เปลี่ยนมาใช้นามสกุล ฤทธิ์เยี่ยม ในขณะที่ครอบครัวของนายศรี เพียงครอบครัวเดียวเปลี่ยนมาใช้นามสกุลรับพรดี ทำให้มีการถกเถียงในการใช้นามสกุลไทยที่แตกต่างกัน ทั้ง ๆ ที่อยู่ในแซ่สกุลม้งแซ่เดียวกันในปัจจุบันอยู่ เมื่อชาวม้งต่างคิดไปถึงในอนาคตว่า ลูกหลานจะไม่สามารถจดจำได้ว่าภายในกลุ่มเครือญาติของตนเองมีความสัมพันธ์กันอย่างไร อีกทั้งอาจจะไม่ทราบว่ นามสกุลไทยที่ใช้แตกต่างกันเป็นเครือญาติเดียวกัน และอาจจะแต่งงานกันโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ได้ ถ้าเกิดลูกหลานต่างแยกย้ายกันไปอยู่ที่อื่นและลืมเรื่องราวความสัมพันธ์ทางแซ่สกุลเดียวกันในอดีต แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นเช่นนี้ก็ยังมีได้รับการแก้ไขและปล่อยอยู่เช่นเดิม

2.4 ความสัมพันธ์หญิง-ชายในสังคมม้ง

สังคมม้งถือผู้ชายเป็นใหญ่ (patriarchy) ทั้งในระดับการปกครองภายในบ้านจนถึงระดับการปกครองหมู่บ้าน ธรรมเนียมการถือผู้ชายเป็นใหญ่ปรากฏชัดตั้งแต่การแต่งงานแล้วนำผู้หญิงเข้าบ้านของฝ่ายสามี (patrilocal residence) ภรรยาจะเปลี่ยนมานับถือผี และใช้แซ่สกุลเดียวกับสามี บุตรที่เกิดมาสืบเชื้อสายทางฝ่ายบิดา (patrilineal descent) ซึ่งกฎการสืบเชื้อสายฝ่ายบิดานั้นบุคคลที่เป็นบุตรและเกิดในแซ่สกุลของฝ่ายบิดา จะต้องผูกพันกับญาติพี่น้องของบิดาโดยเฉพาะ ญาติพี่น้องจะให้การดูแลเอาใจใส่ปกป้องคุ้มครองให้ความปลอดภัย ตลอดจนให้การฝึกฝนอบรมในการดำรงชีพในสังคมและให้การสนับสนุนด้านวัตถุสิ่งของอุปโภคบริโภค ในขณะที่เดียวกันสังคมม้งเป็นสังคมที่ถือครอบครัวขยายฝ่ายชายในลักษณะแนวยืน คือ ประกอบด้วยครอบครัวหน่วยกลางหลายครอบครัวที่มีความเกี่ยวข้องกันทางสายโลหิตฝ่ายชายโดยตรงตั้งแต่สองชั่วคนขึ้นไป อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน คือ มีปู่ย่า พ่อแม่ ลูกชายที่แต่งงานและยังไม่แต่งงาน และลูกสาวที่ยังไม่แต่งงาน รวมทั้งบุตรของลูกชายที่แต่งงานแล้ว อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน ดังภาพ

แผนภูมิที่ 10
แสดงการสืบสายตระกูลฝ่ายผู้ชาย

หมายเหตุ \triangle = กลุ่มชาวม้งผู้ชายที่สืบทอดเชื้อสกุล ในกรณีนี้หมายเลข 2 บุตรชายคนเล็กจะมีหน้าที่รับหิ้งผีบรรพบุรุษของพ่อและอาศัยอยู่ในบ้านพ่อเมื่อพ่อสิ้นชีวิต

และในอีกส่วนหนึ่งครอบครัวม้งเป็นครอบครัวที่สังคมอนุญาตให้ผู้ชายมีภรรยาได้มากกว่าหนึ่งคนในเวลาเดียวกัน (polygynous family) ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ผู้หญิงม้งต้องอยู่ใต้อำนาจของครอบครัวของสามีตนเอง การหย่าขาดจะเกิดจากความต้องการของผู้หญิงมิได้ ต้องเกิดจากการร้องขอต่อคณะกรรมการหมู่บ้านของฝ่ายสามีเท่านั้น

ตารางที่ 6 การแบ่งแรงงานระหว่างเพศของชาวม้ง

หน้าที่	เพศ	
	ชาย	หญิง
หน้าที่ในสวนลื่นจี		
- กำจัดวัชพืช	X	X
- ใส่ปุ๋ย	X	X
- พนยาฆ่าแมลง	X	
- พนยาเร่งดอก	X	
- ทดน้ำจากลำห้วยเข้าสวน, รดน้ำสวนลื่นจี	X	
- เก็บเกี่ยว	X	
- ขายผลผลิต	X	
- หาฟืน		X
หน้าที่ในงานพิธีกรรม		
- ชำแหละเนื้อ	XX	
- ประกอบอาหาร	XX	X
- หุงข้าว		X
- จัดโต๊ะรับประทานอาหาร	X	X
- ล้างจาน		X
หน้าที่ในบ้าน		
- ดูแลบุตรหลาน	X	XX
- หุงข้าว		X
- ประกอบอาหาร		X
- ปักเย็บเสื้อผ้า		X
- จักสานเครื่องมือเครื่องใช้	XX	X
หน้าที่ในร้านค้า		
- ดูแลและขายสินค้า	X	XX
- เปิดร้าน, ปิดร้าน	X	X

ต่อหน้าถัดไป

หน้าที่	เพศ	
	ชาย	หญิง
หน้าที่ในการติดต่อกับโลกภายนอก, และหมู่บ้าน		
- ติดต่อราชการ	X	
- ติดต่อธุรกิจ	X	
- ค้าขายนอกหมู่บ้าน เช่น ไนท์บาร์ชา	X	XX
- ขับรถ	X	
- ร่วมมือในการพัฒนาหมู่บ้าน	XX	X

หมายเหตุ X = ทำ, XX = ทำมากกว่าหนึ่งเท่าตัว

จากตารางที่ 6 แสดงการแบ่งแรงงานระหว่างชาย-หญิง พบว่าในส่วนของการเกษตรผู้ชายจะมีหน้าที่ในการผลิตมากกว่าผู้หญิงในขณะที่ผู้หญิงจะเป็นฝ่ายช่วยเหลือและตามสามีไปดูแลสวนด้วย แต่กิจกรรมต่าง ๆ ในพิธีกรรม ผู้ชายจะมีเพื่อนบ้านผู้ชายคอยช่วยเหลือและทำหน้าที่สำคัญในพิธีกรรมเช่น ถอนขน ชำแหละเนื้อประกอบอาหาร และดูแลความเรียบร้อยในการทำพิธีกรรม ผู้หญิงจะมีหน้าที่คอยช่วยเหลือและทำหน้าที่เล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น หุงข้าว ล้างจาน แต่หน้าที่จัดการดูแลภายในบ้านทั้งหมดผู้หญิงจะเป็นผู้รับผิดชอบรวมทั้งงานในร้านค้า แต่การติดต่อกับโลกภายนอกผู้ชายจะเป็นผู้ทำหน้าที่นี้

ลักษณะที่สำคัญในการแบ่งแยกแรงงานระหว่างสามีและภรรยา ในตารางแสดงให้เห็นภาพของผู้ชายว่าเป็นผู้ที่คุมกิจการต่าง ๆ ที่มีความสำคัญทางสังคมและครอบครัว เช่น การผลิต พิธีกรรม และการติดต่อกับโลกภายนอก ในขณะที่ผู้หญิงเป็นเพศที่ดูแลและทำหน้าที่ภายในบ้านที่ต้องทำในชีวิตประจำวัน และคอยช่วยเหลือสามีในกิจการต่าง ๆ อำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ที่ผู้ชายกระทำแสดงถึงการคุมกิจการทางสังคมและครอบครัวที่สำคัญและมีอำนาจมากกว่าผู้หญิงทั้งในสังคมและในครอบครัว

ธรรมเนียมการเรียกชื่อผู้หญิงมั่งที่แต่งงานแล้วยังแสดงลักษณะที่ผู้หญิงอยู่ใต้อำนาจและถูกแสดงความเป็นเจ้าของจากสามีอีกประการหนึ่ง กล่าวคือ ผู้หญิงที่แต่งงานมีสามีแล้วจะถูกบุคคลอื่นเรียกชื่อใหม่ที่มีใช่เป็นชื่อของตนเองเช่น ก่อนแต่งงานผู้หญิงมั่งที่ชื่อ "ก๊ะ" ยังคงได้รับการเรียกชื่อจากคนอื่นว่า "ก๊ะ" แต่เมื่อแต่งงานกับสามีที่ชื่อ "เณ้ง" ผู้หญิงคนนั้นจะถูกคนอื่นเรียกว่า "ภรรยาของนายเณ้ง" หรือในภาษาม้งว่า "กั๋วปู้เลเณ้ง" (quas puj le neeb) แทนชื่อ "ก๊ะ" ซึ่งเป็นชื่อเดิมของตนก่อนแต่งงาน การเรียกชื่อผู้หญิงที่มีสามีแล้วเป็นการแสดงให้เห็นสังคมชาวม้งทราบว่าผู้หญิงคนไหนยังไม่แต่งงานหรือแต่งงานแล้ว แต่อีกนัยหนึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นเจ้าของที่สามีคนนั้นมีต่อภรรยา ภรรยาผู้นั้นจะอยู่ในการควบคุมจากสามีและเครือญาติในตระกูลของสามี การคบชู้กับภรรยาและการพูดคุยสองต่อสองกับภรรยาของชายอื่นเป็นข้อห้ามที่ยังมีอยู่ในสังคมชาวม้งในปัจจุบัน จะเห็นว่าหญิงมั่งที่มีสามีแล้ว จะมีค้อยสบตากับชายอื่น หรือพูดคุยนานเกินควร เพราะอาจเป็นที่ครหาและนินทาจากชาวบ้านได้

ซึ่งจะส่งผลให้เสื่อมเสียแก่แซ่ตระกูลและครอบครัวสามี ในขณะที่อำนาจปกครองในครอบครัวและสังคม ผู้ชายจะมีอำนาจเหนือผู้หญิงไม่ว่าจะเป็นการดูแลบิดามารดาของสามีหรืองานภายในบ้าน งานของภักดี ชมภูมิ่ง (2510) ได้สังเกตการณ์มีส่วนร่วมของสตรีชาวม้งในการปกครองว่า ผู้หญิงม้งไม่มีสิทธิออกเสียงและความคิดเห็นในที่ประชุมในเรื่องกิจการทางการปกครองและอื่น ๆ ได้ นอกจากเป็นผู้ที่สามารถเข้าร่วมรับชมและฟังการประชุมได้เท่านั้น ผู้ชายม้งทุกคนจะมีสิทธิแสดงความคิดเห็นและเลือกหัวหน้าหมู่บ้านได้ แต่ในปัจจุบันระเบียบการปกครองหมู่บ้านของไทยทำให้ผู้หญิงมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้เท่าเทียมกับผู้ชายดังรายชื่อในทะเบียนบ้าน แต่ก็ยังคงมีผู้หญิงม้งที่ไม่ได้ใช้สิทธิออกเสียง 22 คน จาก 247 คน ที่เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งและมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ในขณะที่การประชุมเพื่อแสดงความคิดเห็น ผู้หญิงม้งในภูสวຍยังคงเป็นเพียงผู้ที่รับฟังเท่านั้น ถึงแม้จะไม่มีกฎหมายห้ามไม่ให้ผู้หญิงแสดงความคิดเห็นทางการปกครองในปัจจุบัน

ในขณะเดียวกัน หญิงชาวม้งที่เป็นแม่ฝ่ายและแม่ร้าง สังคมม้งถือว่ามิได้อยู่ในความครอบครองของใคร ผู้ชายชาวม้งทั้งที่มีภรรยาและยังไม่มีภรรยามักจะชอบที่จะเที่ยวพาราฮีและหยอกล้อด้วยโดยไม่เสียผี บางรายถึงขั้นหลับนอนกันโดยไม่มีพันธะผูกพัน แต่สังคมม้งมิได้ห้ามให้ผู้ชายที่รักชอบพอกับหญิงฝ่ายหรือหญิงร้างจะแต่งงานด้วยกันไม่ได้ แต่ถ้าเกิดมีผู้ชายชาวม้งคนไหนถูกแม่ฝ่าย แม่ร้าง กล่าวหาทำให้ตนตั้งครรภ์ ถ้าฝ่ายชายไม่ต้องการรับเป็นภรรยา จะต้องเสียค่าปรับให้แก่ฝ่ายหญิงเป็นจำนวน 7,500 บาท บุตรที่เกิดมาตกเป็นของฝ่ายหญิงทำหน้าที่เลี้ยงดูต่อไปโดยฝ่ายชายที่ถูกกล่าวหาจากฝ่ายหญิงหมดสิ้นความรับผิดชอบในที่สุด และไม่เกี่ยวข้องทางความสัมพันธ์ในความเป็นบิดาของบุตรที่เกิดมา

ความรู้ทางวิชาการและสังคมสมัยใหม่จากสังคมไทยเข้ามาในตัวหมู่บ้านภูสวຍไม่ยากนัก โดยความใกล้ชิดระหว่างหมู่บ้านภูสวຍกับเมืองเชียงใหม่เพียง 25 กิโลเมตร โทรทัศน์ วิทยุ การศึกษา และอิทธิพลทางการท่องเที่ยวได้เปิดโลกทัศน์ใหม่ให้กับผู้หญิงชาวม้งพอสมควร กระแสสิทธิสตรีที่มีอยู่ตามสื่อต่าง ๆ รวมทั้งการเผยแพร่จากหน่วยงานปกครอง เช่น สิทธิมนุษยชนและสตรีในรัฐธรรมนูญ ฉบับใหม่ ทำให้ผู้หญิงม้งบางกลุ่มมีบทบาทมากขึ้นภายในหมู่บ้าน กลุ่มสตรีและแม่บ้านหมู่บ้านภูสวຍ เป็นกลุ่มที่ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อการอบรมและพัฒนาอาชีพของกลุ่มผู้หญิงภายในหมู่บ้านโดยได้รับงบประมาณจากหลายฝ่ายเช่น พัฒนาการอำเภอ และเจ้าหน้าที่บางคนในโครงการหลวงที่สนิทกับชาวม้งในภูสวຍ บทบาทในสังคมภูสวຍของกลุ่มแม่บ้านและสตรี จึงมีอยู่ในหมู่บ้านในฐานะที่มีความสำคัญและเป็นกำลังอีกส่วนหนึ่งในการพัฒนาหมู่บ้านได้เช่น การจัดงานวันปีใหม่ การจัดการแข่งขันกีฬา การจัดงานวันเด็ก เป็นต้น กลุ่มแม่บ้านมักจะเข้าร่วมในด้านดูแลรับผิดชอบในการประกอบอาหารจัดเตรียมภาชนะเพื่อการบริโภคต่าง ๆ ให้กับผู้ร่วมงาน ปัจจุบันสมาชิกกลุ่มสตรีและแม่บ้านภูสวຍมีอยู่จำนวน 40 คน โดยมีนางยี่หยา หวังวัฒนาเป็นประธานและนางรัชณา มนชัยเป็นเลขานุการ

ความกดดันของผู้หญิงชาวม้งที่อยู่ใต้อำนาจของสามีบางรายในภูสว่ยบ่งบอกถึงภาวะการถูกรบกวนและแสดงความไม่ยอมรับการกดขี่ทางเพศ โดยเฉพาะในด้านการแบ่งแยกแรงงานระหว่างเพศ เช่นในเทศกาลปีใหม่ม้ง ซึ่งจัดให้มีการแสดงของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในหมู่บ้านในช่วงกลางคืน กลุ่มแม่บ้านและสตรีภูสว่ยได้หยิบยกประเด็นเรื่องการเอาเปรียบด้านแรงงานระหว่างสามีและภรรยาคนหนึ่งออกมาแสดงเป็นละครให้กับกลุ่มผู้ชมได้รับรู้เนื้อหาของการแสดงละครที่สามีมิได้ช่วยงานในบ้านเรือนและการค้าขาย มีเพียงภรรยาที่ทำงานอยู่คนเดียว ส่วนสามีใช้เวลาในแต่ละวันไปพบปะพูดคุยกับเพื่อนฝูงและกินเลี้ยงสังสรรค์ในงานพิธีกรรมต่าง ๆ ที่บ้านของเพื่อนบ้านจนเมากลับมาบ้าน และนอน ปล่อยให้ภรรยาต้องรับภาระดูแลรับผิดชอบเลี้ยงดูบุตร และการประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงดูครอบครัว จนเกิดการทะเลาะเบาะแว้งระหว่างสามีและภรรยา ฝ่ายสามีกล่าวกับภรรยาว่ามันเป็นหน้าที่ของภรรยาที่ต้องดูแลรับผิดชอบงานและครอบครัว ในขณะที่ตัวเองเป็นผู้ชายต้องเข้าสังคม ภรรยาเรียกร้องให้สามีช่วยงานบ้างเพื่อแบ่งเบาภาระมิใช่เอาเปรียบกันเกินไป ดังนั้นการแสดงภาพการเรียกร้องสิทธิและการแบ่งเบาภาระแรงงานในครอบครัวของภรรยาถูกแสดงออกมาในละครในวันปีใหม่ เมื่อย้อนกลับไปพิจารณาถึงสภาพชีวิตความเป็นจริงเราจะเห็นการจัดพิธีกรรมและสังสรรค์กันในหมู่ผู้ชายชาวม้งค่อนข้างบ่อยไม่ว่าจะสังสรรค์ เนื่องในพิธีกรรมหรือการสังสรรค์ตามอำเภอใจ ในขณะที่ผู้หญิงชาวม้งทำหน้าที่ดูแลร้านค้าและบุตรหลานตามปกติ

การเรียกร้องสิทธิของสตรีกลุ่มหนึ่งที่ผ่านการแสดงละครในวันปีใหม่เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความกดดันของผู้หญิงในชีวิตประจำวันที่ไม่สามารถแสดงออกมาผ่านทางชีวิตปกติได้ การแสดงละครสมัยใหม่ที่ถูกจัดและอนุญาตให้มีวันปีใหม่จึงเป็นทางเลือกและทางออกของผู้หญิงชาวม้งที่บ่งบอกถึงการเอาเปรียบทางเพศด้านแรงงานให้สังคมได้รับรู้ ถึงแม้จะเป็นการแสดงของกลุ่มสตรีและแม่บ้าน ซึ่งมีจำนวนสมาชิกเพียงน้อยนิด แต่เป็นกระแสการเรียกร้องสิทธิสตรีที่เริ่มมีขึ้นในสังคมบ้านภูสว่ยหลังจากในอดีตไม่เคยปรากฏมาก่อน

2.5 สถาบันการศึกษาและสถาบันศาสนาพุทธในหมู่บ้าน

2.5.1 โรงเรียน

โรงเรียนกษัตริย์อุปถัมภ์ 1 ตั้งอยู่ภายในหมู่บ้านภูสว่ยเป็นระยะเวลาทั้งหมด 40 ปี จนถึงปัจจุบันโรงเรียนนี้ ทาง กก.ตชด. เขต 5 ได้ดำเนินการตั้งขึ้นเมื่อปี 2501 โดยจัดสร้างเป็นอาคารเรียนชั่วคราวด้วยความร่วมมือร่วมใจของชาวเขาเผ่าม้งในหมู่บ้านทำการจัดหาวัสดุและใช้เวลาในการก่อสร้างสามวัน และเริ่มทำการสอนตั้งแต่วันที่ 9 กันยายน 2542 นายจรัส มหาวัจน์ ผู้ตรวจราชการเขต 8 มาเป็นประธานในพิธีเปิดป้าย โดยใช้ชื่อโรงเรียนนี้ว่า “โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสงเคราะห์ 11 (ภูสว่ย)”

มีนักเรียนชาย 23 คน นักเรียนหญิง 22 คน รวม 45 คน ในสมัยนั้นและเป็นเด็กชาวม้งทั้งหมด ทาง กก.ตชด. เขต 5 ได้จัดตำรวจตระเวนชายแดนมาเป็นครูสอนจำนวน 2 นาย ผู้ดำรงตำแหน่งครูใหญ่คนแรกคือ ส.ต.อ.บีเยา เมืองวุฒิ สำหรับอุปกรณ์การศึกษาได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยราชการต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2505 ทางกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนได้รับเงินพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จำนวน 30,000 บาทสำหรับสร้างอาคารถาวรขึ้นโดยมอบหมายให้ กก.ตชด. ได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานแผ่นศิลาฤกษ์และได้นำมาทำพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ.2507 และทรงพระราชทานนามของโรงเรียนนี้ว่า “โรงเรียนภูสวาย” ได้ทำพิธีเปิดเมื่อ 23 พฤศจิกายน พ.ศ.2507 เวลา 11.00 น. โดยมีสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ศรีสังวาลย์ เสด็จมาเป็นประธานในพิธี ต่อมาในปี พ.ศ. 2522 ได้สร้างอาคารเรือนไม้หนึ่งหลังโดยชาวบ้านและทาง กก.ตชด. เขต 5 ได้ร่วมกันสร้างและในปี พ.ศ.2523 ทาง กก.ตชด. เขต 5 ได้มอบโอนกิจการของโรงเรียนให้กับองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีนาย สืบพงษ์ แซ่ย่าง เป็นครูใหญ่ และนายวัชรพงษ์ เตชะพิงค์ นายปรีชา นะประสิทธิ์ นายชู แซ่ลี นายสุพล เครือมนโรรมย์ นายเสน่ห์ อินทจักร นายสมัย อติยะ และนายธีรยุทธ เจริญเฉลี่ยวเนตร เป็นครูผู้สอน และปลายปี 2523 องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ ได้โอนโรงเรียนให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ เมื่อได้รับโอนมาอยู่สังกัด สปช. ได้รับงบประมาณให้สร้างอาคารเรียนแบบ อขม. 1 จำนวน 1 หลัง และบ้านพัก 1 หลัง ปัจจุบันมีนายชวลิต แพถนอม เป็นอาจารย์ใหญ่ และมีครูประจำชั้น 8 คน ครูช่วยสอน 1 คน ภารโรง 1 คน มีการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นเตรียมอนุบาล จนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีอาคารเรียนจำนวนหนึ่งหลัง เรือนเพาะชำหนึ่งหลัง ห้องตัดผมหนึ่งหลัง มีพื้นที่จำนวน 5 ไร่ 3 งาน 90 ตารางวา มีนักเรียนจำนวน 229 คน เป็นชาวเขาเผ่าม้ง กะเหรี่ยง และไทยใหญ่ ในหมู่บ้าน

ที่ตั้งของโรงเรียนอยู่ในอุทยานแห่งชาติ จังหวัดเชียงใหม่ มีอาจารย์วุฒิการศึกษาปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 1 คน เป็นชาวม้งและมีอาจารย์วุฒิการศึกษาปริญญาตรี 9 คน ในจำนวนนี้มีหนึ่งคนเป็นชาวม้ง มีแผนการจัดการบริหารโรงเรียนประกอบด้วยคณะกรรมการศึกษาซึ่งเป็นชาวบ้านผู้ทรงคุณวุฒิ คณะอาจารย์ และเจ้าอาวาสสำนักสงฆ์เป็นคณะกรรมการศึกษา และมีแผนงานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่ ตามหลักการบริหารงานโรงเรียน

กิจกรรมของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้านภูสวาย นอกจากกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีให้กับบุตรหลานของชาวบ้าน งานเทศกาลต่าง ๆ เช่น วันแม่ วันพ่อ งานลอยกระทง และกิจกรรมวันเด็ก จะถูกจัดขึ้นโดยคณะกรรมการโรงเรียน การพัฒนาโรงเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น การปรับปรุงอาคารสถานที่ การสร้างโรงเรียนชั่วคราว การจัดหาไฟฟ้าเพื่อใช้ในการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์ในโรงเรียน เป็นการทำงานร่วมกัน ในระหว่างคณะกรรมการศึกษา งบประมาณในการจัดการต่าง ๆ ได้รับจากหลายทาง เช่น การบริจาคเงินของชาวบ้าน และองค์กรในหมู่บ้าน การบริจาคเงินเป็นกองทุนสำหรับอาหารกลางวันของ

นักเรียนจากสำนักสงฆ์ภูพิงค์-ภูสวอย งบประมาณจากส่วนกลาง และการเก็บเงินจากร้านค้าที่เช่าสถานที่ของโรงเรียนทำการค้าขาย เงินจากส่วนต่าง ๆ ได้ถูกแบ่งเพื่อใช้ในกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไป เช่น เงินบริจาคจากชาวบ้าน มักจะนำไปใช้ในกิจกรรมที่คณะกรรมการร่วมปรึกษาหารือ ริเริ่ม เช่น การสร้างอาคารเรียนชั่วคราว การจัดซื้อเครื่องปั่นไฟใช้สำหรับคอมพิวเตอร์ งบประมาณจากส่วนกลาง เป็นเงินที่นำมาใช้สร้างและปรับปรุงอาคารเรียนถาวร ส่วนเงินค่าเช่าจากร้านค้า นำมาใช้เป็นค่าตอบแทนครูช่วยสอนในโรงเรียนหนึ่งคน

ก่อนเดือนธันวาคม พ.ศ. 2540 คณะอาจารย์ในโรงเรียน ถูกมองในทัศนคติที่ไม่ดีจากสายตาของชาวบ้านทั่วไป การทำหน้าที่ของอาจารย์และอาจารย์ใหญ่ในขณะนั้น มักจะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากชาวบ้านว่า ไม่ค่อยมีความรับผิดชอบในหน้าที่ การสอนมักจะมาสายเป็นประจำ ประกอบกับภูนี้ยืมสินจากชาวบ้าน เพื่อนำไปเล่นหวยใต้ดิน จนมีหนี้สินมากมาย ไม่สามารถจ่ายดอกและต้นให้กับชาวบ้านได้ พฤติกรรมของอาจารย์ใหญ่ในขณะนั้น จึงทำให้เกิดกระแสต่อต้านอาจารย์ใหญ่จากชาวบ้านเป็นจำนวนมาก อาจารย์ใหญ่จึงมักจะหลบหน้าชาวบ้าน และไม่ค่อยมีกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านมากนัก การกระทำของอาจารย์ใหญ่ส่งผลกระทบต่อคณะครูที่อยู่ในโรงเรียนให้มีความหย่อนยานทางด้านวินัยลงด้วยเช่นกัน การมาสาย การกลับก่อนเวลาและการไม่ดูแลทำการสอนที่เข้มงวด

ความสัมพันธ์อันไม่ราบรื่น แสดงออกมาโดยการไม่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาโรงเรียนของชาวบ้าน และไม่ให้ความร่วมมือในการประชุมประจำเดือนของคณะกรรมการศึกษา กรณีดังกล่าว ถึงแม้กลุ่มทำงานเพื่อพัฒนาโรงเรียนจะเป็นกลุ่มที่รวมตัวกันในระหว่าง 3 ฝ่ายองค์กร คือ สำนักสงฆ์ คณะอาจารย์โรงเรียน และผู้ทรงคุณวุฒิในหมู่บ้าน แต่ปัญหาทางพฤติกรรมในแง่ลบของคณะครู เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่และการเงิน ส่งผลให้เกิดความแตกแยกและไม่ยอมรับการทำงานของคณะครูชุดนี้

หลังเดือนธันวาคม พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา มีอาจารย์ใหญ่* ย้ายเข้ามาแทนอาจารย์ใหญ่คนเดิม ชาวบ้านรับรู้ว่ อาจารย์ใหญ่คนใหม่ เคยได้รับรางวัลครูนักพัฒนาดีเด่นจากโรงเรียนเดิม ความหวังของชาวบ้านที่โรงเรียนจะได้รับการพัฒนาอย่างจริงจัง ตกอยู่ในตัวของอาจารย์ใหญ่คนนี้ ช่วงหลังจากนั้นมา การเข้ามาทำหน้าที่บริหารงานในโรงเรียนของอาจารย์ใหญ่ ได้รับกระแสชื่นชมจากชาวบ้านในเรื่องการพัฒนา และการจัดระบบการเรียนการสอนใหม่ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน อาจารย์ใหญ่คนใหม่ทำการประสานงานกับชาวบ้าน และสำนักสงฆ์เพื่อประชุมปรึกษาหารือ แนวทางในการพัฒนาโรงเรียนในโครงการต่าง ๆ อาทิ การปรับปรุงบริเวณโรงเรียนให้สวยงาม การสร้างอาคารเรียนชั่วคราว และการปลูกจิตสำนึกในการทิ้งขยะของนักเรียน ความมุ่งมั่นและเอาใจจริงเอาใจของอาจารย์ใหญ่ ในการพัฒนาโรงเรียน ทำให้ชาวบ้านยินดีช่วยเหลือ และร่วมมือในการปฏิบัติงานพัฒนาโรงเรียนขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ความสัมพันธ์ระหว่าง

* หลังจากผู้เขียนออกจากสนามวิจัยแล้ว ได้รับการติดต่อและส่งข่าวสารจากเพื่อนชาวม้งว่า อาจารย์ใหญ่คนนี้ได้ย้ายไปดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนวัดเจ็ดยอดในอำเภอเมืองเชียงใหม่เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2541

คณะอาจารย์กับชาวบ้าน เริ่มดีขึ้นเป็นลำดับ อาจารย์มาสอนตรงเวลา และมีการจัดระบบการเรียนการสอนเป็นแผนใหม่

ถึงแม้ว่าช่วงหลังที่อาจารย์ใหญ่คนใหม่ จะเข้ามาบริหารงานในโรงเรียน แต่ปัญหาการพัฒนาโรงเรียนที่เกิดขึ้น มักจะติดอยู่กับนโยบายของอุทยานแห่งชาติ ทั้งในด้านการขุดติดตั้งไฟฟ้าเพื่อเรียนคอมพิวเตอร์ในโรงเรียน การสร้างและปรับปรุงอาคารเรียนใหม่ ซึ่งจำเป็นต้องใช้วัสดุถาวร ปัญหาเช่นนี้ได้รับการปรึกษาหาแนวทางในการแก้ไขจากการประชุมคณะกรรมการศึกษาของโรงเรียน เพื่อให้กระทบกระเทือนต่อนโยบายของอุทยานแห่งชาติน้อยที่สุด โดยการใช้วัสดุชั่วคราวประเภทไม้ไผ่ หลังค้ำจาก ในการสร้างอาคารเรียนชั่วคราว ระหว่างชาวบ้านกับคณะครูร่วมกัน มีการขอรับบริจาคเงินจากร้านค้าและชาวบ้านในหมู่บ้าน เพื่อนำมาจัดซื้อเครื่องปั่นไฟและเครื่องแปลงไฟในการนำมาใช้กับคอมพิวเตอร์ในโรงเรียน

2.5.2 สำนักสงฆ์

สำนักสงฆ์ เป็นสำนักสงฆ์ที่ตั้งขึ้นจาก พระอาจารย์ไวโรจน์ และพระอาจารย์ธรรม (กระถิน) เป็นสำนักสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติ ปัจจุบันตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือจากบ้านภูสอย การเดินทางของชาวบ้านไปสำนักสงฆ์ มี 2 เส้นทางคือ ใช้บันไดปูนที่เกิดจากการบริจาคเงินสร้างของชาวบ้านขึ้นไปเป็นระยะทาง 300 เมตร และใช้เส้นทางถนนภูสอยถึงสามแยกภูสอย - ชุนช่างเคี่ยน เข้าไปจนถึงสำนักสงฆ์ ปัจจุบันสำนักสงฆ์ มีพระตำหนักของพระสังฆราช เพื่อให้พระสังฆราชเสด็จมาพักและต้อนรับการเสด็จเยี่ยมพระสังฆราชของพระบรมวงศานุวงศ์ต่าง ๆ พระอาจารย์ไวโรจน์เป็นเจ้าของอาวาสในปัจจุบัน และจำพรรษาอยู่ที่สำนักสงฆ์มาประมาณ 20 ปี ชาวบ้านภูสอยรู้จักเจ้าอาวาสท่านนี้เป็นอย่างดี

ความสัมพันธ์ระหว่างสำนักสงฆ์และชาวบ้านภูสอยเป็นไปอย่างเรียบง่าย ระยะทางที่ห่างจากตัวหมู่บ้านและความชันของระยะทางไปสำนักสงฆ์ ทำให้ไม่มีชาวบ้านขึ้นไปที่สำนักสงฆ์ นอกจากมีงานเทศกาลทางศาสนา ทุก ๆ เข้าจะมีพระภิกษุจากสำนักสงฆ์ขึ้นรถของสำนักสงฆ์มาบิณฑบาตในตัวหมู่บ้านเป็นประจำ แต่คงมีชาวบ้านบางส่วนที่เป็นคนไทย/คนเมือง ในหมู่บ้านจะเป็นผู้ใส่บาตรให้

ความเป็นพระสงฆ์ในนิคมธรรมยุติที่มีพระตำหนักของพระสังฆราชอยู่ในสำนักสงฆ์ และเป็นสำนักสงฆ์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป กิจกรรมต่าง ๆ ของสำนักสงฆ์และกิจนิมนต์ จึงมักจะมาจากบุคคลภายนอกและประชาชนทั่วไปที่ให้การบริจาคปัจจัยต่าง ๆ มากกว่าชาวบ้านภูสอย เจ้าอาวาสมักจะมีกิจนิมนต์และพบปะกับบุคคลที่มีฐานะดีจากภายนอก ทำให้ความสัมพันธ์กับชาวบ้านภูสอยห่างเหิน และไม่มีกิจกรรมร่วมกันเท่าไรนัก ชาวบ้านมักจะกล่าวกันว่า พระสงฆ์ที่สำนักสงฆ์ซึ่งเป็นธรรมยุติ มักจะไม่ค่อยรู้บทสวด หรือขั้นตอนของงานพิธีทางศาสนา แต่จะสนใจและมีกิจนิมนต์ เงินบริจาคที่ได้รับจากบุคคลภายนอกมากกว่า บางคนกล่าวกันว่า เป็นสำนักสงฆ์ของพระราชวงศ์และพระสังฆราช ไม่ค่อยมีเวลาเกี่ยวข้องกับชาวบ้านภูสอยมากนัก กิจกรรมที่ร่วมกัน มักจะเป็นกิจกรรมใน

ประเพณีทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา
นอกจากนี้ ชาวบ้านภูสอย จะมาที่สำนักสงฆ์เมื่อพระสังฆราชเสด็จพักที่ตำหนัก